

Stichting NHL Stenden Hogeschool

Tweedegraads lerarenopleidingen

Academie vo & mbo

Beperkte opleidingsbeoordeling

Update beoordeling Experiment Leeruitkomsten

- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Biologie
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Duits
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Economie
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Engels
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Frans
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Fries
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Gezondheidszorg & Welzijn
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Natuurkunde
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Nederlands
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Omgangskunde
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Scheikunde
- B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Wiskunde

243A2021.03

Samenvatting

In december 2021 zijn de bestaande hbo-bachelor lerarenopleidingen in de tweede graad van NHL Stenden Hogeschool bezocht door een visitatiepanel van NQA. Het betrof de vierjarige tweedegraads lerarenopleidingen in de voltijdse variant met een update-beoordeling van de deeltijdse varianten, te Leeuwarden.

Het panel beoordeelt de opleidingen in zijn geheel als **positief**. Het panel heeft kennisgemaakt met tweedegraads lerarenopleidingen (TLO) die een intensieve periode achter de rug hebben waarin onderwijs en toetsing zijn herontworpen en herontwikkeld. De vernieuwing is zorgvuldig en adequaat ter hand genomen waarbij een duidelijke evaluatiecyclus is uitgevoerd. De ontwikkeling was krachtig: het panel vindt de realisatie indrukwekkend en adviseert nu het bereikte in relatieve rust te bestendigen. Verder heeft het panel complimenten voor de sterke samenwerking met het werkveld, dat functioneert als ambassadeur maar ook als critical friend: betrek hen bij de maatschappelijke opdracht om de instroom in de lerarenopleidingen op peil te houden. De keuze voor het thema Vitale Vakdidactiek was een juiste keuze: het panel was aangenaam verrast door de samenwerking met het lectoraat en de producten die zijn opgeleverd.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard.

De lerarenopleidingen hebben een helder en adequaat beroepsbeeld. De beoogde leerresultaten worden voor beide varianten van de opleidingen uitgedrukt in krachtig opgestelde leeruitkomsten, die relevant zijn voor de domeinen van de opleidingen. De leeruitkomsten zijn voor alle studenten in de afstudeerfase gelijkloend: hiermee hebben de opleidingen in alle varianten een sterk gemeenschappelijk 'dak'. De leeruitkomsten sluiten aan op de wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen voor tweedegraads leraren en zijn afgestemd op de eisen van de beroepspraktijk. De opleidingen hanteren de generieke kennisbasis en de vakspecifieke kennisbases zoals die door de Vereniging Hogescholen zijn opgesteld. Daarmee komen de vakinhoudelijke, pedagogische en (vak)didactische doelstellingen overeen met de landelijke afspraken die zijn gemaakt. De leeruitkomsten van het afstuderen zijn overtuigend gekoppeld aan de relevante Dublindescriptoren, waarmee de opleidingen voldoen aan de (inter)nationale eisen die gesteld worden aan een hbo-bacheloropleiding. De lerarenopleidingen werken op diverse wijzen samen met werkveld, waardoor er sprake is van een sterke afstemming met het toekomstig beroepenveld van de studenten.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard.

Het voltijdprogramma van de lerarenopleidingen is vormgegeven binnen vier leerlijnen. De vakinhoudelijke lijn bereidt studenten, onder andere, adequaat voor op de landelijke kennistoetsen die de studenten maken. In de onderwijsontwerplijn werken studenten in (opleidingsoverstijgende) ateliers vanuit het Design Based Education (DBE) principe aan hun (vak)didactische en pedagogische bekwaamheden bij het ontwerpen van onderwijsinterventies. Het werkplekleren is ondergebracht in de leerlijn handelingsbekwaam. Tot slot werken studenten gedurende hun studie aan hun professionele profiel, waarin ze hun eigen visie op leraarschap ontwikkelen. De deeltijdstudenten krijgen flexibel onderwijs aangeboden binnen grote eenheden

van leeruitkomsten waarbij zij hun eigen leerroute kunnen bepalen. Recent is een TLO-brede curriculumcommissie opgericht. Deze commissie houdt toezicht op congruentie in de leerlijnen en in het totale programma en ontwikkelt zelf actief mee aan (de generieke) leerlijnen uit de programma's.

Studenten van TLO leren in verschillende leeromgevingen: op de locatie in Leeuwarden of Groningen, op hun leerwerkplekken en in de online leeromgeving. Zij zijn tevreden over de begeleiding die zij krijgen binnen hun opleiding en stellen ook de opleidingsoverstijgende ateliers op prijs. Het InnovationLab is voor studenten en docenten ingericht als voorbeeldatelier op het gebied van digitale didactiek en digitale geletterdheid. De lectoren Vitale Vakdidactiek zijn op vele manieren betrokken bij het opstellen en uitvoeren van de onderzoekselementen in de onderwijsprogramma's. Zij verzorgen tevens professionalisering voor docenten. De lectoren leiden de kenniskring van het lectoraat, die wordt gevormd door docenten uit alle onderwijsteams. De docenten zijn inhouds- en (vak)didactisch kundig, zijn persoonlijk betrokken bij hun studenten en krijgen toereikend ruimte voor professionalisering. Docenten en management benoemen een behoorlijke werkdruk. De aandacht voor studiesucces biedt hier hopelijke verlichting in.

Standaard 3: Toetsing

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard.

De lerarenopleidingen hebben een adequaat toetsbeleid en kennen een toetscultuur waarin de actoren professioneel en gezamenlijk hun rol kennen en oppakken. De toetsuitvoering is op orde. De opleidingen hebben een duidelijk proces bepaald voor de uitvoering van de veranderingen die er in de toetsing zijn geweest en nog gaan komen. Het structureel inbedden van feedback binnen de opleidingen kan verder worden versterkt, waarbij formalisatie daarvan niet het doel is. Bij het versterken van de feedback die aan studenten gegeven wordt en bij de verwachte aanpassingen in toetsing, is wel aandacht nodig voor de werklast van docenten en de examencommissie. Daarnaast vraagt het panel aandacht voor de 'kleine kwaliteit' zoals archivering en het proces rondom (toets)evaluaties. De proactieve, gedreven examencommissie voert haar wettelijke taak met zorg uit. Dit is belangrijk in de fase van verandering waarin de lerarenopleidingen zich bevinden. Er is een nieuwe, opleidingsoverstijgende toetscommissie opgericht, die zich vanuit de borgingsagenda gaat richten op verdere aanscherping van de ontvankelijkheidseisen van de single point rubric en verdere ontwikkeling van de navolgbaarheid van oordelen. Er is een goede afstemming tussen de examen-, toets- en curriculumcommissie. De drie commissies werken duidelijk samen en de taakverdeling is helder. De kwaliteit van toetsing, beoordeling en het te bereiken eindniveau is op meerdere manieren voldoende geborgd.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard.

De studenten tonen door de opzet en inrichting van de afstudeerfase hun kennis en bekwaamheden in hun afstudeerdossiers goed aan. De beoogde leerresultaten worden bereikt. Bovendien biedt de afstudeerfase voldoende mogelijkheden voor studenten om hun onderzoekende houding aan te tonen. In de bestudeerde eindwerken is dat goed terug te zien. De betrokkenheid van het lectoraat en het werkveld bij het afstuderen is goed. De lerarenopleidingen zijn en blijven op verschillende manieren goed op de hoogte van functioneren van afgestudeerde studenten via de contacten van de opleidingen met beroepenveld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	7
Schets van de opleidingen	9
Terugblik vorige visitatie	11
Beoordeling NVAO-standaarden	13
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	14
Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	19
Standaard 3 Toetsing	43
Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten	53
Eindoordeel over de opleiding	61
Aanbevelingen	62
Bijlagen	63
1. Bezoekprogramma	64
2. Bestudeerde documenten	66
3. Overzicht opleidingsscholen	69

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de vijftien bestaande voltijdse tweedegraads (bachelor) lerarenopleidingen en een 'update' beoordeling van de deeltijdse varianten van deze lerarenopleidingen van de Academie vo & mbo van NHL Stenden Hogeschool. Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van NHL Stenden Hogeschool en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Het panel heeft geen aanbevelingen. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (2018) en de *NQA Handleiding Opleidingsvisitaties Hoger Onderwijs 2019 Beperkte Opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 14 en 15 december 2021. Het visitatiepanel bestond uit:

De heer ir. G.H.L. Lenssen (voorzitter)
Mevrouw drs. J. Kniep (kernpanellid en Nederlands)
Mevrouw drs. J. Bolding (kernpanellid en Omgangskunde)
De heer drs. A.P.F.M. Roelofs (kernpanellid)
Mevrouw M. Hodzic (studentlid)
De heer drs. A.M.T.M. Janssen (Duits)
Mevrouw L.A. Taylor (Engels)
Mevrouw A.O. Chermanne MEd (Frans)
Mevrouw dr. J.E. Dijkstra (Fries)
Mevrouw dr. D. Haydar (Biologie)
De heer drs. R. Kok (Scheikunde)
De heer drs. J.G.A. Slapak (Wiskunde)
De heer ing. K.P.J. Langendonck (Natuurkunde)
De heer F. Hooghuis MEd (Aardrijkskunde)
Mevrouw dr. J.I.G.M. Tuithof (Geschiedenis)
De heer drs. M.F.M. Mooijman MA (Maatschappijleer)
Mevrouw drs. M.C.C.A. van Wezel (Economie)
Mevrouw M. van Asten MA (Gezondheidszorg & Welzijn)

Drs. Y.E. Leegstra, auditor van NQA, trad op als lead-auditor van het panel en werd ondersteund door R.H.W. van de Hoef, MEd, ir. A.B.C. Hoitink, drs. I.M. Teerling en drs. P.W.G. Thijssen.

De tweedegraads lerarenopleidingen zijn ingedeeld in de visitatiegroep HBO Tweedegraads lerarenopleidingen groep 2. Afstemming tussen alle deelpanels van de visitatiegroepen heeft allereerst plaatsgevonden door overleg van alle voorzitters van de visitatiepanels betrokken bij de visitatiegroep. Tevens hebben de panelleden instructie gekregen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant, voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. De afstemming tussen de panels wordt verder geborgd door de ondersteuning van, zo veel mogelijk,

dezelfde secretaris vanuit NQA en andere evaluatiebureaus en door de inzet van getrainde voorzitters.

Werkwijze panel en procesverloop

Voor de opleidingsbeoordeling heeft de opleiding een zelfevaluatie en bijlagen aangeboden. Voor de beoordeling van de gerealiseerde leerresultaten heeft het panel per lerarenopleiding acht afstudeerdossiers van recent afgestudeerden bestudeerd. Deze 120 dossiers zijn geselecteerd op basis van een groslijst van alumni van de afgelopen twee jaar. Bij de selectie is rekening gehouden met de variatie in studentwaardering, opleidingsvarianten en studieroutes, zoals opgenomen in bijlage 2.

Centraal in de beoordeling stond het bezoek van het panel, bestaande uit deskundige *peers*. Ter voorbereiding op de visitatie is er een vooroverleg geweest. In het overleg zijn de panelleden geïnstrueerd over de werkwijze van NQA en het NVAO-kader en zijn voorlopige bevindingen besproken. Zowel tijdens het vooroverleg als tijdens de visitatie zijn bevindingen voortdurend gedeeld. Tijdens het visitatiebezoek heeft het panel gesproken met diverse stakeholders van de opleiding, waaronder met studenten, docenten (examinatoren) en vertegenwoordigers van het werkveld en is het ter inzage gelegde materiaal bestudeerd (zie bijlage 2). Aan het einde van de bezoeken is de door het panel verkregen informatie verwerkt tot een totaalbeeld en tot een voorlopig oordeel met argumentatie. Tijdens een afsluitende mondelinge terugkoppeling heeft de voorzitter van het panel het eindoordeel en belangrijke bevindingen meegedeeld aan de opleiding. Medewerkers en studenten van de opleiding zijn in de gelegenheid gesteld om het panel (via mail) te benaderen buiten de bezoeken om (inloopspreekuur). Hiervan is geen gebruik gemaakt.

Na het visitatiebezoek is een conceptrapportage opgesteld, dat is voorgelegd aan het panel. Met de input van de panelleden is een tweede concept opgesteld, dat ter controle op feitelijke onjuistheden is voorgelegd aan de opleiding. De panelleden hebben kennis genomen van de reactie van de opleiding en waar nodig zijn aanpassingen doorgevoerd. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld. Met alle (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie heeft het panel tot een weloverwogen oordeel kunnen komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 12 april 2022

Panelvoorzitter

Lead-auditor

ir. G.H.L. Lenssen

drs. Y.E. Leegstra

Schets van de opleidingen

De vijftien tweedegraads lerarenopleidingen (TLO) van NHL Stenden Hogeschool zijn onderdeel van de Academie vo & mbo. De academie bedient ruim 3000 studenten verdeeld over 29 opleidingen en twee locaties: Leeuwarden en Groningen. De lerarenopleidingen hadden tezamen ten tijde van de visitatie 2637 studenten die samen studeren op een prachtige, recent ten behoeve van het onderwijsconcept verbouwde vleugel van één van de gebouwen op de campus in Leeuwarden. De academie bestaat uit de vijftien tweedegraads lerarenopleidingen (TLO), de drie opleidingen Kunst & Educatie, de zeven educatieve vakmasters (eerstegraads), de internationale lerarenopleiding International Teacher Education for Secondary Schools (ITESS), de associate degree opleiding Didactisch Educatief Professional en de contractafdeling ECNO, met daarin onder meer de opleiding tot het pedagogisch-didactisch getuigschrift en schoolleider. Onderzoek is een belangrijk element voor al het onderwijs binnen de academie en is voor TLO ondergebracht bij de onderzoeksgroep Vitale Vakdidactiek en bij het InnovationLab.

Focuspunten TLO

De lerarenopleidingen hebben gekozen voor twee onderscheidende accenten bij het ontwikkelen en inrichten van het onderwijs:

- Vakdidactiek en didactisch ontwerpen als speerpunt. Naar aanleiding van de voorgaande visitatie en de keuze van NHL Stenden Hogeschool om haar onderwijs in te richten op de uitgangspunten van Design Based Education (DBE) ligt de focus in het curriculum van de lerarenopleidingen op didactisch ontwerpen. De elementen van DBE zijn: activerend onderwijs gericht op praktijkvraagstukken, onderzoeken van vraagstuk en doelgroep (op basis van kennis), ontwerpen van (didactische) aanpak, toepassen en het onderzoeken van het effect. De studenten werken bij het didactisch ontwerpen in (opleidingsoverstijgende) ateliers.
- Flexibilisering op basis van leeruitkomsten. De deeltijdvariant werkt vanaf september 2017 met leeruitkomsten. Ook in de voltijdvariant gaat het onderwijs opgebouwd worden vanuit leeruitkomsten, die leerwegaafhankelijk geformuleerd zijn. Dit geeft studenten de ruimte om een eigen leerroute te bepalen en de leerwerkplek meer in te zetten als integraal deel van de leeromgeving.

Instroom

Door de demografische ontwikkelingen in Noord-Nederland, waar minder jonge mensen zijn, neemt de instroom bij de lerarenopleidingen af. De afgelopen jaren heeft de februari deeltijdinstroom de daling gedeeltelijk opgevangen: de instroom in de deeltijd is inmiddels even hoog als de instroom in de voltijd. Door te werken met vergelijkbare programma's in beide varianten op basis van leeruitkomsten en met meer generieke leerlijnen binnen de programma's en varianten, probeert TLO de teruglopende instroom te beperken.

Preambule ADEF

De tweedegraads lerarenopleidingen van alle hogescholen werken samen in het Algemeen Directeurenoverleg Educatieve faculteiten (ADEF). NHL Stenden is actief betrokken bij het ADEF, zo is de directeur van TLO sinds 2020 voorzitter van het ADEF. Ter voorbereiding op de visitaties van de clusters lerarenopleidingen heeft het ADEF een preambule opgesteld, waarin de ontwikkelingen in het werkveld en de tweedegraads lerarenopleidingen worden

beschreven. De ontwikkelingen die de tweedegraads lerarenopleidingen van NHL Stenden Hogeschool de laatste jaren hebben ingezet, sluiten goed aan op de door de ADEF genoemde punten. De samenwerking met opleidingsscholen in het kader van 'Samen opleiden en professionaliseren' is geïntensiveerd. Er zijn nu zes opleidingsscholen (in 2015 waren dit er drie), waarvan twee opleidingsscholen voor middelbaar beroepsonderwijs. De meeste vo- en mbo-scholen uit de noordelijke scholen behoren nu tot een van de opleidingsscholen of zijn bezig met toetreding. Ongeveer 75% van de studenten in de voltijd en 50% van de studenten in de deeltijd wordt gedurende hun studie opgeleid binnen de vaste opleidingsscholen. Verder werken docenten van alle opleidingen in de Landelijke Vakoverleggen mee aan horizontale kwaliteitsborging in peerreviews en het updaten van landelijke kennisbases. Tot slot zijn de curricula van de opleidingen doorlopend herontwikkeld aan de hand van de nieuwe landelijke beoogde leerresultaten in de kennisbases indien noodzakelijk. Hierbij is al uitgegaan van leeruitkomsten, die vanuit het Bestuursakkoord flexibilisering lerarenopleidingen een grotere rol krijgen.

Administratieve gegevens van de Tweedegraads Lerarenopleidingen

Naam opleiding in CROHO	B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad
Oriëntatie en niveau	hbo; bachelor
Toevoeging aan graad	'of Education'
Aantal studiepunten	240
Locatie(s)	Locatie(s): Leeuwarden en Groningen Met de volgende bijzonderheden: - voltijd Groningen einde instroom 11-2-2021 - Fries en Natuurkunde alleen locatie Leeuwarden

Specificaties administratieve gegevens van Nederlands en Fries

Vakgebied	Nederlands	Fries
Registratienummer opleiding in CROHO	35198	35144
Afstudeerrichting(en)	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs
Variant(en)	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd

Specificatie administratieve gegevens van Engels, Frans en Duits

Vakgebied	Engels	Frans	Duits
Registratienummer opleiding in CROHO	35195	35196	35193
Afstudeerrichting(en)	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs
Variant(en)	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd

**Specificatie administratieve gegevens van:
Aardrijkskunde, Geschiedenis, Economie en Maatschappijleer**

Vakgebied	Aardrijkskunde	Geschiedenis	Maatschappijleer	Economie
Registratienummer opleiding in CROHO	35201	35197	35411	35207
Afstudeerrichting (en)	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs
Variant(en)	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd

**Specificatie administratieve gegevens van:
Wiskunde, Biologie, Natuurkunde en Scheikunde**

Vakgebied	Wiskunde	Biologie	Natuurkunde	Scheikunde
Registratienummer opleiding in CROHO	35221	35301	35261	35199
Afstudeerrichting (en)	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs	Algemeen vormend onderwijs en Beroepsgericht onderwijs
Variant(en)	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd

**Specificatie administratieve gegevens van:
Gezondheidszorg & Welzijn en Omgangskunde**

Vakgebied	Gezondheidszorg & Welzijn	Omgangskunde
Registratienummer opleiding in CROHO	35388	35421
Afstudeerrichting(en)	Algemeen vormend onderwijs en beroepsgericht onderwijs	Beroepsgericht onderwijs
Variant(en)	Voltijd en deeltijd	Voltijd en deeltijd

Terugblik vorige visitatie

Het panel stelt naar tevredenheid vast dat de opleidingen een goede en duidelijke opvolging van voorgaande visitaties in 2015 (VT) en 2020 (DT) hebben aangetoond. Het is navolgbaar en transparant wat met de aanbevelingen is gedaan. De voortgang bij de (flexibele) deeltijdopleidingen wordt besproken bij de paragrafen 'Update flexibele deeltijdopleidingen' bij de opleidingsspecifieke onderdelen van de beschrijving van de standaarden in het kader van de update-beoordeling. De belangrijkste verbeteracties die zijn uitgevoerd naar aanleiding van de aanbevelingen uit de visitatie in 2015 zijn:

- De opleidingen hebben gekozen voor een profilering in vakdidactiek en deze profilering aangescherpt. Dit komt onder andere tot uiting in de gemeenschappelijke afstudeerfase en de in de goede verbondenheid van het lectoraat Vitale Vakdidactiek met de opleidingen. Het hbo-niveau komt in de afstudeerfase adequaat naar voren. Docenten zijn op dit gebied geprofessionaliseerd en voeren kalibratie uit. Hierbij spelen de uniforme rubrics, mede ontwikkeld door de nieuwe curriculumcommissie en het lectoraat Vitale Vakdidactiek, een belangrijke rol.

- Het onderwijs is robuuster door het gebruik van grotere onderwijseenheden/eenheden van leeruitkomsten.
- Er is meer aandacht voor internationalisering (standaard 2).
- Het aantal opleidingsscholen en het aantal studenten dat daar een leerwerkplek heeft, is verdubbeld.

Leeswijzer

In de beschrijving van de standaarden zullen eerst de bevindingen beschreven worden, die gelden voor alle lerarenopleidingen van NHL Stenden Hogeschool. Vervolgens zullen per cluster van opleidingen de opleidingsspecifieke bevindingen worden beschreven. Vaak werken de lerarenopleidingen ook samen met andere opleidingen, dit wordt dan bij de teksten van de clusters en opleidingen vermeld. Ter gelegenheid van de visitatie zijn de opleiding geclusterd op de navolgende wijze:

Cluster Talen:	Duits Engels Frans Fries Nederlands
Cluster Bèta:	Biologie Natuurkunde Scheikunde Wiskunde
Cluster Gamma I:	Aardrijkskunde Economie Geschiedenis Maatschappijleer
Cluster Gamma II:	Gezondheidszorg & Welzijn Omgangskunde

Beoordeling NVAO-standaarden

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Algemene conclusie

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard.

De lerarenopleidingen hebben een helder en adequaat beroepsbeeld. De beoogde leerresultaten zijn relevant voor de domeinen van de opleidingen en sluiten aan op het hbo-bachelor niveau. De eindkwalificaties zijn als leeruitkomsten geformuleerd. De leeruitkomsten sluiten aan op de wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen voor tweedegraads leraren en zijn afgestemd op de eisen van de beroepspraktijk. De opleidingen hanteren de generieke kennisbasis en de vakspecifieke kennisbases zoals die door de Vereniging Hogescholen zijn opgesteld. Daarmee komen de vakinhoudelijk en didactische doelstellingen overeen met de landelijke afspraken die zijn gemaakt. De leeruitkomsten van het afstuderen zijn overtuigend gekoppeld aan de relevante Dublin descriptors, waarmee de opleidingen voldoen aan de (inter)nationale eisen die gesteld worden aan een hbo-bacheloropleiding. De lerarenopleidingen hebben op diverse niveaus een sterke verbinding met het afnemend werkveld.

Algemene onderbouwing

Visie op het beroep en opleiden

Het panel constateert dat de lerarenopleidingen van NHL Stenden een mooie en passende ambitie hebben. De lerarenopleidingen geven in hun visie aan dat zij hun studenten kennis, vaardigheden en houdingsaspecten willen meegeven waarmee zij vorm kunnen gaan geven aan het 'onderwijs van de toekomst' en waarbij zij zich als leraar niet zullen gaan beperken tot het volgen van de voorgeschreven schoolboeken. Studenten worden opgeleid tot wendbare, vindingrijke professionals met een passie voor het vak, die zich persoonlijk en professioneel blijven ontwikkelen in hun (voorbeeld)rol. Op deze wijze zijn alumni een verrijking voor de school als maatschappelijke organisatie. De lerarenopleidingen benoemen als hun missie het "afleveren van wendbare, creatieve en onderzoekende startbekwame professionals die hun vakkennis en didactische en pedagogische bekwaamheden, samen met collega's, op creatieve en effectieve wijze inzetten om de leerling/student verder te helpen in zijn ontwikkeling als persoon en als burger, en in het behalen van kwalificaties" (DBE Leerplan 2019). Studenten worden opgeleid voor zowel meer 'traditionele' onderwijstypen als voor scholen die voor een specifieke innovatie gaan. Studenten kiezen voor een bepaalde onderwijssector (vmbo/mbo of avo) als afstudeerrichting en kunnen zich ook profileren door verdieping in een specifiek onderwijsconcept.

Centraal thema in de opleidingsvisie van de tweedegraads lerarenopleidingen (TLO) is vakdidactiek en het didactisch ontwerpen: "ontwerp de leraar in jezelf!". Vanuit het Design Based Education (DBE) principe, dat NHL Stenden Hogeschool als uitgangspunt voor al het onderwijs hanteert, staat het ontwerpen, uitvoeren, meten en bijstellen van een leerinterventie centraal voor de studenten en ook hun docenten. Het lectoraat Vitale Vakdidactiek heeft hierbij een belangrijke rol. Een tweede accent van

de lerarenopleidingen bij het opleiden is de keuze om te werken op basis van leeruitkomsten in het onderwijsprogramma voor voltijd- en deeltijdstudenten. Deze twee uitgangspunten lopen in elkaar over en worden steeds meer op elkaar afgestemd. Het panel constateert dat de opleidingen door ook in de voltijd al deels te werken met leeruitkomsten, vooruit lopen op de afspraken vanuit het Bestuursakkoord. De focus op het vakdidactisch ontwerpen door middel van DBE is een passend concept dat goed verwerkt is in de opleidingen.

Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten van de opleidingen zijn gebaseerd op de landelijke bekwaamheidseisen (herijkt in 2017 en wettelijk vastgelegd), de kennisbasis Generiek en de vakspecifieke kennisbases per opleiding. Deze kennisbases zijn in overleg met het werkveld tot stand gekomen in de landelijke samenwerking van alle lerarenopleidingen vanuit de Vereniging Hogescholen, georganiseerd in '10voordeleraar'. TLO en de afzonderlijke opleidingen participeren actief bij het tot stand komen en regelmatig herijken van de kennisbases.

De opleidingsspecifieke kennisbasis wordt bij alle opleidingen onder andere afgetoetst in de landelijke kennistoets (LKT). Voor de voltijddopleidingen zijn in een overzichtelijke matrix de bekwaamheden en het professioneel handelen uit de generieke kennisbasis gekoppeld aan de drie generieke leerlijnen (verder standaard 2). Voor de deeltijddopleidingen zijn de leeruitkomsten op eindniveau afgeleid van de landelijke bekwaamheden en kennisbases en verdeeld over modules van 30 EC. In een overzicht wordt het verband getoond tussen de leeruitkomsten van de afstudeermodules (die voor alle studenten gelijk zijn) en de bekwaamheden, kennisbases en de Dublindescriptoren op NLQF niveau zes. De opleidingen tonen hiermee volgens het panel overtuigend aan dat de opleidingen in de beoogde leerresultaten de landelijke kaders volgen en voldoen aan de (inter)nationale eisen.

Ontwikkeling leeruitkomsten en update flexibel deeltijdonderwijs

De beoogde leerresultaten worden bij de opleidingen bij de deeltijdse variant uitgedrukt in leeruitkomsten. Het voornemen is om dit ook voor alle onderdelen van de voltijddopleidingen uit te rollen. De opleidingen werken hier ten tijde van de visitatie aan en hebben ervoor gekozen om dit per opleiding gedifferentieerd op te pakken: soms per leerlijn, soms per vak. Voor alle opleidingen en beide varianten zijn de leeruitkomsten in de afstudeerfase gelijkloidend. Daarnaast zijn de leeruitkomsten voor de leerlijnen onderwijsontwerp, handelingsbekwaamheid en professionele ontwikkeling generiek, maar de uitvoering kan per opleiding verschillen. Naar aanleiding van de adviezen in de beoordeling in het kader van het Experiment Leeruitkomsten zijn diverse generieke leeruitkomsten waar nodig aangepast. Voor de vakinhoudelijke leeruitkomsten is dit voorlopig stopgezet in afwachting van de uitkomsten van de landelijke werkgroep leeruitkomsten, waar diverse docenten van TLO actief aan meewerken. Het panel heeft hier begrip voor. De generieke en de opleidingsspecifieke leeruitkomsten zijn volgens het panel kwalitatief sterk en zijn voor studenten een goede leidraad om de beoogde leerresultaten mee aan te tonen. De werkveldpartners geven aan dat zij tevreden zijn over het werken met de leeruitkomsten. Studenten wachtten voorheen de opdracht af, maar verdiepen zich nu echt in de eisen die gesteld worden aan het beroep van leraar en ze zijn goed te coachen op beroepshouding. Het panel sluit zich hierbij aan en ondersteunt verder het voornemen van de opleidingen om het DBE-concept duidelijker in de leeruitkomsten naar voren te laten komen.

Afstemmen beroepenveld

Het panel stelt dat TLO een hechte band heeft met het regionale afnemende beroepenveld. Bijvoorbeeld in de zogenaamde Allardsoogbijeenkomsten die TLO driemaal per jaar (in samenwerking met de Hanzehogeschool en de universitaire lerarenopleiding van de RuG) organiseert. In deze bijeenkomsten worden opleidingsoverstijgende thema's die spelen in het werkveld besproken. Door de coronamaatregelen zijn deze bijeenkomsten recent online gehouden. Hieruit is gebleken dat het goed mogelijk is om online een inhoudelijk waardevolle dialoog te houden, waarvan in de toekomst meer gebruik van zal worden gemaakt. De opleidingen hebben verder een gemeenschappelijke veldadviesraad waarmee twee á drie keer per jaar vergaderd wordt. Hier komen met name vraagstukken rondom het curriculum aan de orde. Het panel heeft kennis mogen maken met enthousiaste en betrokken vertegenwoordigers van deze commissie, die aangaven dat zij het op prijs stellen dat hun adviezen over het algemeen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Daarnaast zijn zij trots op de investeringen die TLO doet in het regionale onderwijs. Recentelijk is vanuit het Bestuursakkoord door TLO in samenwerking met de Hanzehogeschool en de Rijksuniversiteit Groningen de Noordelijke Educatieve Alliantie opgericht. Doel van de regionale alliantie is om een helder en zo goed mogelijk passend opleidingsaanbod aan te bieden om voldoende leraren effectief en efficiënt op te leiden in samenwerking met partners uit het werkveld. Hoe dit zich gaat verhouden tot de veldadviesraad en de partnerschappen moet zich nog verder ontwikkelen.

De afgelopen jaren is het 'Samen Opleiden en Professionaliseren'-verband verder verstevigd. Er zijn nu zes samenwerkingsverbanden met twee mbo-en vier avo-scholenstichtingen waarmee het kenmerkende uitgangspunt 'samen leren en werken binnen de driehoek studenten, opleidingsscholen en de opleidingen' vorm wordt gegeven. De samenwerkingsverbanden (partnerschappen) omvatten nu de meerderheid van de vo- en mbo scholen die er zijn in Noord-Nederland (zie bijlage 3). De schoolopleiders en projectleiders van Samen Opleiden zijn, net als de instituutopleiders vanuit TLO, aanwezig op de eerdergenoemde Allardsoogbijeenkomsten. Daarnaast is er meerdere malen per jaar een overleg met alle partnerschappen in de werkgroep Kwaliteit, waar ook de ervaringen met afstudeerstages bijvoorbeeld geëvalueerd worden. Driemaal per jaar zijn de zogenaamde Fabrieksbijeenkomsten waarin de projectleiders van de opleidingsscholen de ontwikkeling van de leerpannen met de lerarenopleidingen bespreken. Door deze overlegstructuren kunnen de opleidingen snel inspelen op ontwikkelingen in het (regionale) werkveld.

Het panel adviseert de opleidingen, in aanvulling op de al genomen maatregelen, om met de vertegenwoordigers van het werkveld verder in gesprek te gaan over de afname van het aantal aanmeldingen en met hen samen te werken aan mogelijkheden om de instroom te verhogen.

Opleidingsspecifieke onderbouwing

Onderbouwing cluster Talen

Het panel is van mening dat het motto 'Ontwerp de leraar in jezelf' tot uiting komt in de opleidingen talen. Het belang van het verzorgen van eigentijds en actueel onderwijs wordt met verve uitgedragen. Zowel bij Nederlands en Fries als bij de moderne vreemde talen Duits, Frans en Engels worden studenten uitgedaagd te onderzoeken welk type leraarschap bij hen past. Het werkveld wordt zichtbaar en doorlopend betrokken bij de manier waarop dit uitgangspunt vertaald

wordt naar het behalen van de eindkwalificaties. Naast de landelijke bekwaamheidseisen, de generieke kennisbasis en de vakspecifieke kennisbasis hanteren de opleidingen talen ook de CEFR-/ERK-niveaus. Studenten Nederlands stromen uit op het hoogste niveau, dat voor Nederlands wordt aangeduid met 4F. Dit geldt ook voor de studenten Engels; zij ronden de vaardigheden spreken, schrijven, lezen en luisteren af op equivalent C2. Studenten Duits en Fries ronden deze vier vaardigheden af op C1, studenten Frans op niveau B2+. Alle opleidingen hanteren daarmee de landelijke norm.

De tweedegraads leraren Duits, Engels Frans, Fries en Nederlands van NHL Stenden worden opgeleid met oog voor taal en cultuur. De toekomstig leraar Fries profileert zich daarnaast ook als ambassadeur voor het behoud van de Friese taal en cultuur en besteedt aandacht aan taal- en letterkunde. De verschillende opleidingen onderscheiden zich door het aanbieden van vakken of focusgebieden die elders in het land minder aandacht krijgen. Zo profileert de opleiding Nederlands zich met Taal en expressie, historische letterkunde en argumentatieleer en hebben de opleidingen Engels, Duits en Frans aandacht voor taal- en letterkunde.

Onderbouwing cluster Bèta

Het thema van TLO 'Ontwerp de leraar in jezelf' staat ook voor de opleidingen Biologie, Natuurkunde, Scheikunde voorop. Daarnaast is er aandacht voor de socialiserende en persoonsvormende functie van onderwijs waarbij het onderwijs is gericht op het opleiden van reflectieve leraren, die samen met anderen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leerproces en dat van hun leerlingen. Studenten moeten ook als afgestudeerde leraren in een veranderende wereld in staat om zijn relevante en adequate kennis en vaardigheden te blijven opbouwen en natuurwetenschappelijke en onderwijsgerelateerde ontwikkelingen kunnen volgen. De opleidingen werken samen om studenten elkaars perspectieven te laten onderzoeken. Het panel vindt dit een passende oriëntatie van de opleidingen, te meer omdat op middelbare scholen de vakken Natuurkunde en Scheikunde gecombineerd worden aangeboden. De combinatie Biologie, Natuurkunde en Scheikunde komt ook voor binnen middelbare scholen als bijvoorbeeld 'Science', 'Mens en Natuur' en 'Mens en Wetenschap.' De opleiding Wiskunde heeft eveneens volgens het panel een relevant en actueel opleidings- en beroepsbeeld. De opleiding leidt studenten op in samenwerking met andere opleidingen, het lectoraat en het werkveld. Studenten zullen als deel van de beroepsgroep na hun afstuderen hun leerlingen wiskunde leren, de persoonlijke ontwikkeling van een leerling bevorderen en de maatschappelijke en culturele waarde van wiskunde zichtbaar maken. Studenten moeten zich nieuwe concepten eigen kunnen maken en deze op een wendbare manier met behulp van de vakdidactiek vertalen naar de praktijk.

Onderbouwing cluster Gamma I

De opleidingen van het cluster Gamma I sluiten aan op de landelijk beschreven opleidingsprofielen. De opleiding Aardrijkskunde legt daarbij een accent op de actualiteit en de blik naar de toekomst. De opleiding werkt vanuit een combinatie van een bestaansgerichte en maatschappijgerichte visie op aardrijkskundeonderwijs, waarbij geografische vraagstukken in een regionaal kader worden geplaatst en de relatie wordt gelegd tussen actuele ontwikkelingen in de wereld en het eigen leven. Dit is herkenbaar door de thema's van de Sustainable Development Goals en de concepten van wereldburgerschap van het opleidingsprofiel. Deze thema's starten daarbij bewust vanuit het perspectief van de eigen omgeving van de student en daarmee ook van de leerlingen die worden opgeleid. Het bewust aansluiten op de belevingswereld van de student en leerling is typerend voor de opleiding Economie. Deze opleiding wil studenten opleiden die in

staat zijn om de complexe economische wereld op een begrijpelijk manier dichtbij de leerlingen te brengen. Ook de opleiding Geschiedenis stimuleert studenten om historische kennis en vaardigheden te laten aansluiten op de actualiteit en belevingswereld van de leerlingen. Er is veel aandacht voor het begrijpelijk maken van complexe historische kennis en het ontwikkelen van historisch redeneren. Daarbij legt de opleiding Geschiedenis de nadruk op het ontwikkelen van een visie op het schoolvak Geschiedenis en op het leraarschap. De opleiding Maatschappijleer richt zich op de kennisbasis Maatschappijleer, zoals blijkt uit de thema's Cultuur & Socialisatie, Criminaliteit en Arbeid & Verzorgingsstaat. Het gaat hierbij vooral om dat leerlingen leren hoe zich te verhouden tot de wereld waarin ze leven. Dit betreft vaardigheden als kritisch denken, causaal redeneren en feiten van meningen onderscheiden. De studenten van deze opleiding leren hoe ze hun leerlingen kunnen begeleiden in het verwerven van deze vaardigheden. Belangrijke aspecten hierbij zijn het om kunnen gaan met preconcepties van leerlingen, met controversiële uitspraken tijdens een les, en het in goede banen leiden van verhitte discussies.

Onderbouwing cluster Gamma II

Het beroepsbeeld van de opleidingen Gezondheidszorg en Welzijn (GW) en Omgangskunde is herkenbaar voor het panel: er is een breed beroepenveld waar de opleidingen gericht op voorbereiden. Het panel constateert dat de lerarenopleiding GW een duidelijk beeld van het werk- en beroepenveld heeft en daarom veel aandacht besteed aan de verwachte beroepshouding en beroepscommunicatie bij studenten, naast aandacht voor de landelijk vereiste vakkennis en vaardigheden. De opleiding speelt actief in op de vele veranderingen in de sector Zorg en Welzijn waarin de toekomstige leraren werkzaam zullen zijn met studenten en leerlingen. Zoals het verschuiven van zorg aan huis, het verlenen van zorg op maat en robotica. Daarnaast zijn in het vmbo en het mbo, waar de alumni van de opleiding lesgeven, ook veel vernieuwingen. De opleiding GW bereidt hun studenten hierop voor door ze op te opleiden met een visie op en aandacht voor ethisch handelen. Het vakgebied Omgangskunde bereidt volgens het panel de studenten op een goede wijze voor op een interdisciplinair vakgebied. Kennis en vaardigheden ten aanzien van verschillende gedragswetenschappen zoals psychologie, pedagogiek, agologie, sociologie en communicatiewetenschap vormen conform de landelijke kennisbasis een belangrijke rol. Het panel onderschrijft dat interactievaardigheden belangrijk zijn voor toekomstige leraren Omgangskunde om straks de leerlingen te helpen bij persoonsvorming, beroepsvorming en maatschappijvorming. De opleiding stelt dat omgangskunde gaat om verbinding met zichzelf en de interactie met de ander en beoogt dat een toekomstig leraar omgangskunde zichzelf inzet als gereedschap. Ook de leraar omgangskunde werkt in het (v)mbo, waarbij de studie vooral gericht is op het mbo.

Het panel ondersteunt het voornemen van beide opleidingen om meer gestructureerd overleg op te zetten met het werkveld en om alumni en adviseert om ook studenten hier actief bij te betrekken.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Conclusie

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het voltijdprogramma van de lerarenopleidingen is helder vormgegeven binnen vier leerlijnen die tezamen de studenten voorbereiden op het aantonen van de leerresultaten, afgeleid uit de kennisbases en de wettelijke bekwaamheidseisen. De deeltijdstudenten krijgen daadwerkelijk flexibel onderwijs aangeboden binnen grote eenheden van leeruitkomsten waarbij zij hun eigen leerroute kunnen bepalen. De recent opgerichte, proactieve, curriculumcommissie houdt toezicht op congruentie in de leerlijnen en het totale programma en ontwikkelt zelf actief mee aan de generieke leerlijnen uit de programma's. Alle studenten leren in verschillende, goed vormgegeven leeromgevingen: naast onderwijs op de locatie leren ze op hun leerwerkplekken en in de online leeromgeving. Zij zijn tevreden over de begeleiding die zij krijgen en stellen met name de opleidingsoverstijgende ateliers, waarin studenten van meerdere opleidingen vanuit het Design Based Education-principe onderwijsinterventies ontwerpen, op prijs. Het InnovationLab is voor studenten en docenten ingericht als een vooruitstrevend voorbeeldatelier op het gebied van digitale didactiek en digitale geletterdheid. De lectoren Vitale Vakdidactiek zijn op diverse, indrukwekkende wijzen betrokken bij het opstellen en uitvoeren van de onderzoekselementen in het onderwijsprogramma. Zij verzorgen ook professionalisering voor docenten en uit alle onderwijsteams zijn docenten verbonden met de kenniskring van het lectoraat. De docenten zijn inhouds- en (vak)didactisch kundig, persoonlijk betrokken bij hun studenten en krijgen toereikend ruimte voor professionalisering.

Onderbouwing

Inhoud en opbouw van het programma

Voltijd

De voltijddopleiding is vooralsnog min of meer volgordelijk ingericht. De komende jaren wil de TLO ook binnen dit programma meer flexibiliteit invoeren, bijvoorbeeld door te werken vanuit specifieke programma's voor doelgroepen studenten (persona's). Dit is nu door onder andere de (registratie)systemen nog niet mogelijk. Wel is het voor voltijdstudenten bijvoorbeeld mogelijk een eigen invulling aan toetsing en begeleiding te geven, omdat hiermee ervaring is opgedaan bij de deeltijdstudenten. Een aantal (kleinere) opleidingen (Biologie, Natuurkunde, Scheikunde, Frans, Fries en Duits) biedt dan ook gezamenlijk onderwijs en toetsing aan voor deze beide groepen studenten. Het panel ondersteunt de opvatting van TLO dat het werken met leeruitkomsten mogelijkheden zal gaan bieden voor meer flexibiliteit in het studieprogramma voor studenten en daarmee wellicht meer efficiency voor de (kleine) opleidingen.

Het onderwijs wordt vormgegeven binnen vier doorlopende leerlijnen. Deze leerlijnen zijn recentelijk door de curriculumcommissie voor het voltijdprogramma nader uitgewerkt, waarbij een koppeling is gemaakt naar de bekwaamheden en kennisbases (standaard 1). De eerste leerlijn is de vakinhoudelijke leerlijn, zoals voor iedere opleiding vastgelegd in de kennisbasis en getoetst in

de LKT (paars in onderstaande afbeelding 1). De tweede lijn is de onderwijsontwerplijn waarin studenten, onder andere in ateliers, oefenen met onderzoek en creativiteit. Hier worden vakdidactische en algemeen pedagogische bekwaamheden behandeld (groen in onderstaande afbeelding 1). Meerdere opleidingen kiezen ervoor om vakinhoud en vakdidactiek gecombineerd aan te bieden. De derde leerlijn draait om (generieke) handelingsbekwaamheid en heeft vooral betrekking op werkplekleren, waarvoor voltijdstudenten aparte studiepunten krijgen (lichtblauw in onderstaande afbeelding 1). Deze leerlijnen worden in de beschrijvingen van de clusters verder toegelicht.

Tot slot werken studenten vanaf jaar 1 aan de leerlijn Professioneel Profiel. Deze leerlijn wordt verwerkt in curriculumonderdelen die horen bij de andere leerlijnen. Dit sluiten ze af met de module 'Onderwijsprofessional, professioneel profiel' binnen de gekozen afstudeerrichting. Hier stellen studenten een persoonlijk bewijsstuk op, waarin ze hun visie op vakdidactiek en pedagogiek onderbouwen. Dit vormvrije dossier is geen onderdeel van het afstuderen omdat het sterk persoonlijk is en een weergave van de eigen leercurve van de student is. Het panel heeft bij alle opleidingen voorbeelden van het persoonlijk profiel gezien en is onder de indruk van dossiers die studenten opleveren en vindt de keuze om dit niet op te nemen in het afstudeerportfolio een begrijpelijke.

Met een minor geven studenten verder profilering aan hun studieprogramma. TLO motiveert studenten tot een relevante invulling. Verdiepend is dit bijvoorbeeld specialisatie in educatief ontwerpen of passend onderwijs. Verbredend is een buitenland verblijf (zie hieronder) of deelname aan het hogeschool brede Honoursprogramma.

Propedeuse semester 1 en 2			
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
	werkplekleren	werkplekleren	Toetsing betreft i.e.g. Handelingsbekwaam en Professioneel Profiel
	O@		O@ Diversiteit
Hoofd fase A (jaar 2) semester 3 en 4			
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
	O@	Focus op activerende didactiek (incl. klassenmanagement) en toetsen	
		WPL Handelingsbekwaam Hoofd fase A	
Hoofd fase B (jaar 3) semester 5 en 6			
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
	LKT		Minor De student heeft een vrije keuze uit voor hem geschikt aanbod in de hogeschool en daarbuiten. TLO biedt het volgende aan: <ul style="list-style-type: none"> ■ Verbredende minoren ■ Verdiepende minoren gericht op doorstroom naar vakmaster Studeren in het buitenland
Focus op differentiëren en leer- en gedragsproblemen (en klassenmanagement) Incl. ICT-didactiekportfolio			
WPL Handelingsbekwaam Hoofd fase B			
Afstudeerfase (jaar 4) semester 7 en 8			
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Onderwijsprofessional: Atelier Didactisch Ontwerp binnen de afstudeerrichting (15 ec) *			
Onderwijsprofessional: Professioneel profiel binnen de gekozen afstudeerrichting (15 ec)			
Handelingsbekwaam docent binnen vakgebied binnen de gekozen afstudeerrichting (30 ec)*			

Legenda:

	Vakinhoudelijke lijn: vakkennisbasis, al dan niet geïntegreerd met didactiek. N.B. Blauw kan binnen een opleiding ook samengenomen worden met groen.
	Vakdidactische en pedagogische lijn: integratie vakinhoud, vakdidactiek, generiek. Doorgaande atelierlijn gericht op vakdidactiek en (andere) ambachtelijke beroepsvaardigheden, O@ = opleidingsoverstijgend atelier
	Werkplekleren (TLO-breed ingevuld i.o.m. de opleidingscholen) Gericht op verwerving van handelingsbekwaamheid in alle rollen van een docent, door oefening in lesgeven en begeleiden, en functioneren als (toekomstig) collega binnen de school als organisatie. Waar mogelijk ook te combineren met ateliers binnen de school.

Afbeelding 1, voltijdleerplan TLO (ZER, 2021)

De leerlijnen handelingsbekwaamheid en professionele ontwikkeling kennen generieke leeruitkomsten. De leerlijn onderwijsontwerp kent generieke leeruitkomsten ten aanzien van de pedagogische, onderwijskundige bekwaamheden en bij de opleidingsoverstijgende ateliers. De congruentie in en tussen de leerlijnen en de aanpak binnen ateliers wordt bewaakt door de recent opgerichte curriculumcommissie van TLO. Deze commissie inventariseert bij alle stakeholders hoe het onderwijs loopt en wat de wensen voor aanpassing zijn. Na een analyse stelt de commissie een advies op voor het management en/of de examencommissie. De commissie pakt het uitvoeren van het advies met collega's uit alle opleidingen ook op, zo zijn er bijvoorbeeld handleidingen en rubrics ontwikkeld. Het panel is onder de indruk van de aanpak van de curriculumcommissie en stelt dat op deze wijze een gemeenschappelijke visie ontstaat waarbij veranderingen op organische wijze worden geïmplementeerd. Het panel adviseert de input en expertise van werkveldpartners en alumni van TLO te (blijven) betrekken bij het daadwerkelijk doorontwikkelen van het curriculum.

Blend van leeromgevingen

TLO biedt alle studenten diverse leeromgevingen. Onder andere op de locatie van TLO in Leeuwarden. Het panel heeft met waardering kunnen zien hoe de verbouwde C-vleugel onlangs is ingericht. Het is een nieuwe leer- en werkomgeving die duidelijk aansluit bij het onderwijsconcept van de opleidingen van TLO. Studenten werken hier in ateliers samen bij het onderzoekend leren en het gezamenlijk ontwerpen. Naast colleges - vaak in kleine groepen - kennen sommige opleidingen tevens lessen in practica/werkplaatsruimtes.

Studenten van de lerarenopleidingen brengen daarnaast veel tijd door op scholen voor het werkplekleren. De meeste studenten van de lerarenopleidingen lopen stage op de opleidingsscholen, in bijlage 3 is een overzicht opgenomen van deze scholengroepen. Het panel is enthousiast over de uitbreiding van het aantal opleidingsscholen en de brede samenstelling van deze groep scholen. Het praktijkbureau geeft bij de plaatsing van studenten voorrang aan deze scholen. In het eerste jaar is er 70 uur 'leren in de praktijk' voor studenten binnen de vakdidactische/pedagogische leerlijn. In de hoofdfase is er tweemaal 12 tot 14 weken (10 EC) werkplekleren en het afstuderen vindt voornamelijk plaats op de werkplek. Studenten worden vanuit de opleidingsscholen begeleid door een werkplekbegeleider en/of coördinerende schoolopleider en vanuit de opleiding door de studiecoach. Ze krijgen lesbezoek van de instituutopleider van NHL Stenden en bij de tweede stage een vakdidactisch bezoek vanuit de eigen opleiding, hetgeen het panel een sterk punt vindt. Op de opleidingsscholen wordt intervisie aangeboden, wat door de studenten zeer op prijs wordt gesteld. Als studenten op een niet-opleidingsschool stage lopen, bieden de opleidingen aanvullende begeleiding. Dit omhelst bijvoorbeeld uitleg aan de begeleiders op de school over DBE, de beoordeling et cetera en indien noodzakelijk aanvullend lesbezoek vanuit NHL Stenden. Deeltijdstudenten kunnen tijdens hun stages op aanvraag een lesbezoek krijgen vanuit hun opleiding, tijdens de afstudeer(lie)fase is er een standaard lesbezoek vanuit de eigen opleiding.

De online leeromgeving heeft door de ontwikkelingen de afgelopen jaren een grote sprong voorwaarts gemaakt door de deelname aan het Experiment Leeruitkomsten, maar ook door de maatregelen in coronatijd. Alle onderwijsactiviteiten zijn wanneer dit nodig en/of wenselijk was, digitaal voortgezet. Dit verliep door uitgebreide ondersteuning goed, studenten bleken mede door hun ervaringen bij de opleidingen voortrekkers te kunnen zijn op digitaal gebied bij hun

werkplekscholen. Verdere versterking van ‘blended learning’ is een van de bestedingen van de incidentele NPO-gelden. Elke opleiding gaat kennis en ervaring delen met het InnovationLab en werken aan de Blackboardomgeving en digitale didactiek. Het panel vindt dit een logische keuze.

Studenten worden aangemoedigd ervaring op te doen in een internationale leeromgeving. Met name talenstudenten kiezen voor een verblijf in het buitenland, tijdens hun minor of bij excursies. Ook bij het Gamma I-cluster zijn er buitenlandse excursies. Verder heeft TLO contacten in Suriname, vooral via de opleiding Omgangskunde (zie verder *Internationalisering*).

Leerroute binnen voltijd: kopopleiding

De kopopleiding is een versnelde route naar het leraarschap als beschreven in het rapport van de Inspectie van onderwijs (2020). Conform de wettelijke beschrijving is deze leerroute toegankelijk voor studenten die al een bachelor- of mastercertificaat hebben in een verwant vakgebied. Welke opleidingen dat zijn, wordt benoemd in de zogenaamde verwantschapstabel die regelmatig in de Staatscourant wordt gepubliceerd. Het overgrote deel van de studenten in deze leerroute volgt de kopopleiding bij de opleiding Omgangskunde.

De leerroute omvat, na vrijstellingen voor de vakspecifieke opleidingsonderdelen, 60 EC. Studenten zijn in het eerste semester twee dagen per week bij de opleiding voor het verkrijgen van pedagogische en didactische kennis, methodieken en vaardigheden en reflectie op het eigen handelen. De twee andere studiedagen is de student op de stageschool. In het tweede semester is de student een dag op de opleiding en drie dagen op de stageschool. Het programma van de kopopleiding ziet er als volgt uit:

				Leerlijn Onderwijs Ontwerp (OO)	Leerlijn Handelingsbekwaamheid (HB)	Leerlijn Professionele ontw. (PO)
P1	Pedagogiek	(Vak)didactiek Toets 1 + Opdracht 1	Didactisch practicum	Atelier Beeld van het beroep Opdracht 5 EC	Werkplekieren Voortgangsgesprek 1	----- PPO Intervisie
P2	Toets + Opdracht 5 EC		Didactisch practicum Opdracht 5 EC	Atelier (Vak)didactiek Opdracht 5 EC	Werkplekieren Voortgangsgesprek 2 Opdracht 10 EC	PPO Intervisie
P3		Toets 2 5 EC		Atelier Onderwijsprofessional: (Vak)didactisch ontwerponderzoek Opdracht 10 EC	Werkplekieren: Handelingsbekwaam leraar Voortgangsgesprek 3	PPO Intervisie
P4		+ Portfolio Digitale Gelettertheid			Werkplekieren: Handelingsbekwaam leraar Opdracht 15 EC	PPO Intervisie Onderwijs- professional: Professioneel profiel opdracht
Assessment Handelingsbekwaam: Portfolio en gesprek						

Afbeelding 2, leerplan KOP TLO (ZER, 2021)

De ateliers in het kopprogramma, binnen de leerlijn Onderwijsontwerp, zien er als volgt uit:

- Atelier 'Beeld van het beroep': studenten doen onderzoek aan de hand van eigen leervragen.
- Atelier 'Vakdidactiek': studenten voeren een light versie van Lesson Study uit.
- Atelier 'Vakdidactisch ontwerponderzoek': studenten ontwerpen een onderwijsactiviteit (studiedag, excursie, lessenserie etc.) gericht op 'actief leren' voor hun klas, groep.

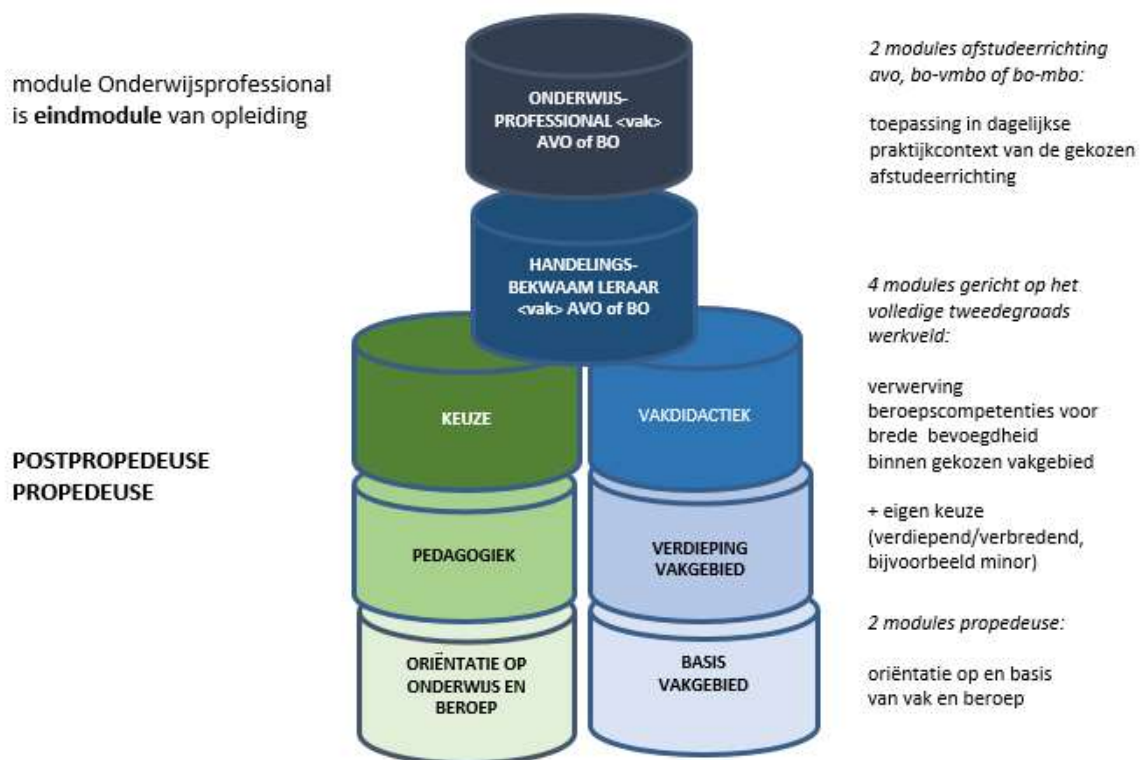
Het panel ziet dat de route stevig is opgebouwd waarbij onderbouwde keuzes zijn gemaakt die passen bij de visie van TLO en NHL Stenden Hogeschool, bijvoorbeeld ten aanzien van vakdidactiek en DBE. Het werkveld en de studenten zijn tevreden over deze leerroute.

De kopleerroute wordt gevolgd door aspirant leraren, die inhoudsdeskundig zijn op hbo-niveau, (nog) geen baan hebben en sterk versneld in het onderwijs terecht willen komen. De deeltijdroute is, in tegenstelling tot de kopopleiding, juist ingericht om naast een baan (in of buiten het onderwijs) te volgen en de deeltijdvariant levert alleen bij relevante eerdere ervaring een sterk verkorte studieduur op. Omdat de studenten van de versnelde kopleerroute de belangrijke elementen van het voltijdprogramma volgen, net als alle andere studenten het standaard afstudeerprogramma volgen en derhalve voldoen aan de eindtermen van TLO, concludeert het panel dat de kwaliteit is geborgd.

Update flexibele deeltijdvarianten

Het programma van de deeltijdse variant van de opleidingen is niet veranderd ten opzichte van het programma ten tijde van de beoordeling van het Experiment Leeruitkomsten in 2020. Studenten stellen een leerarrangement op uit onderstaande modules (eenheden van leeruitkomsten) waarbij ze tevens een keuze maken in de ondersteuning die ze krijgen. Veel studenten kiezen nog steeds voor het contactonderwijs dat de opleidingen aanbieden. Bij kleinere opleidingen is dit onderwijs regelmatig vraaggestuurd, grotere opleidingen zoeken bijvoorbeeld meer flexibiliteit in het vaker aanbieden van onderwijsonderdelen.

Afbeelding 3, deeltijdleerplan TLO (ZER, 2021)

Deeltijdstudenten tonen leeruitkomsten aan in een relevante onderwijsomgeving (baan of stage). Werkplekleren wordt als leeromgeving gezien: het krijgt daarom geen aparte studiepunten, maar vormt deel van de 'blend'. Deeltijdstudenten krijgen geen standaard werkplekbegeleiding vanuit de opleiding zoals dit voor voltijdstudenten is vormgegeven. In de voorgaande visitatie van het flexibele deeltijdonderwijs werd geadviseerd om aandacht te besteden aan de begeleiding op de werkplek van deeltijdstudenten, vooral als zij op niet-opleidingsscholen werken. TLO is recent pilots gestart om de begeleiding van deeltijdstudenten op opleidingsscholen duidelijker vorm te geven. Tevens loopt er onderzoek naar het begeleiden van deeltijdstudenten op niet-opleidingsscholen door middel van e-coaching. Het panel vindt dit goede ontwikkelingen en moedigt de opleidingen aan deze pilots en het onderzoek voor te zetten.

Internationalisering

Binnen NHL Stenden Hogeschool is internationalisering een speerpunt. TLO biedt studenten de gelegenheid om internationale leeromgevingen te verkennen. De hogeschool heeft voor alle studenten het (verbredende) aanbod van de Grand Tour: er zijn interculturele minoren in Bangkok, Zuid-Afrika of Bali. Een meer op educatie gerichte minor is in ontwikkeling vanuit de minor Suriname, waar de opleiding Omgangskunde samenwerkt met de Kangoeroe Highschool in Paramaribo. Studenten van de opleiding lopen daar stage en ontwikkelen voor de school bijvoorbeeld lesmateriaal vanuit het internationalisation@home en DBE-principe.

Binnen alle opleidingen wordt aandacht besteed aan internationale en interculturele competenties. In de propedeuse is hiervoor het multidisciplinaire atelier met als thema diversiteit. In het tweede leerjaar kunnen alle studenten voltijd inschrijven voor een uitwisseling met Odisee

Hogeschool in Brussel. Diverse opleidingen (zoals Economie, Geschiedenis en Aardrijkskunde) bieden internationale excursies in het lesprogramma. Via het InnovationLab kunnen studenten meewerken aan MySchoolsNetwork, waarbij ze leerlingen over de hele wereld begeleiden. Hier is tevens een nieuwe minor gestart die gericht is op het ontwerpen van onderwijs in de internationale en interculturele omgeving. In de afstudeerfase volgen studenten een masterclass waarin ze in internationaal perspectief kijken naar hun afstudeerrichting. Het panel is onder de indruk van de mogelijkheden die de lerarenopleidingen bieden op het gebied van internationalisering.

Onderzoek

Studenten werken vanaf het eerste jaar vanuit het DBE-principe aan hun onderzoeksvaardigheden in het ontwerpen van leerinterventies, met name binnen de ateliers. Steeds vaker worden de ateliers ook op de opleidingsscholen gegeven: nu vooral nog op de mbo's. Deze aanpak wordt verder verkend in samenwerking met de avo-opleidingsscholen. Op deze wijze komen onderwijsontwerp en onderwijsuitvoering daadwerkelijk samen. De ateliers zijn vaak opleidingsoverstijgend, studenten van meerdere opleidingen werken en leren samen aan onderzoeks- en/of beroepsopdrachten. Over het algemeen zijn studenten positief over het werken in ateliers: ze ervaren het als nuttig en zien een meerwaarde door de aansluiting op de praktijk en de theorie uit colleges. Soms vinden zij de opleidingsoverstijgende samenwerking lastig qua praktische uitvoering, maar ook ten aanzien van de multidisciplinariteit benoemen studenten naar het panel de meerwaarde. Studenten en opleidingsscholen hebben wel de wens geuit om de ateliers op meer gelijklopende wijze in te vullen. TLO gaat dit met de curriculumcommissie oppakken. Het panel heeft inspirerende opzetten gezien van ateliers bij de verschillende opleidingen en moedigt de verdere ontwikkeling van deze praktijkgerichte opzet van het aanleren van onderzoeks- en ontwerpvaardigheden aan.

Het brede lectoraat Vitale Vakdidactiek speelt een grote rol binnen TLO ten aanzien van onderzoek. Het lectoraat staat onder leiding van twee lectoren: een lector die beroepsgerichte didactiek als aandachtspunt heeft en een lector die vakdidactiek als focus heeft. Het panel vindt dit goed aansluiten op de afstudeerrichtingen (v)mbo en avo van de opleidingen. De kenniskring van het lectoraat kent 21 leden, afkomstig uit alle onderwijsteams: uit iedere opleiding (of team bij kleine opleidingen) krijgt een docent twee jaar lang formatieruimte van 0,2 fte bij de kenniskring. Hierna wordt het onderzoek doorgegeven aan een collega, afgerond in de professionaliseringstijd of voortgezet in een op andere wijze gefinancierd onderzoek. Op deze wijze worden alle teams actief betrokken bij het lectoraat. De zogenaamde modulebeheerders van het afstudeeronderdeel Didactisch Ontwerponderzoek zijn ook lid van de kenniskring en zijn op deze wijze goed aangesloten op het relevante onderzoek.

De beide lectoren worden regelmatig bij vergaderingen van het MT van TLO uitgenodigd en zijn hierdoor actief betrokken bij de ontwikkelingen ten aanzien van de onderwijsprogramma's van de opleidingen. De lectoren geven masterclasses aan studenten en docenten, begeleiden en beoordelen het afstuderen, zijn betrokken bij de professionalisering van docenten en werkveldpartners en voeren met de docenten diverse (SIA) onderzoeken uit. Het lectoraat beroepsgerichte didactiek ondersteunt het lectoraat Leven Lang Ontwikkelen dat door een mbo-partnerschapsschool is opgericht om onderzoek relevant voor het mbo uit te voeren. Een andere opleidingsschool werkt veel met de onderzoeksmethodiek Lesson Study en werkt hierin samen met de lector vakdidactiek. In een Lesson Study voeren studenten groepsgewijs een

ontwerpgericht onderzoek uit om te komen tot een leerinterventie, waarbij lesbezoek en gemeenschappelijke intervisie een belangrijke rol speelt. Het panel is onder de indruk van de verwevenheid van het lectoraat met de opleidingen en de werkveldpartners. Het implementeren van de kennis en producten van het lectoraat wordt volgens het panel tot in de haarvaten van de organisatie uitgerold.

InnovationLab

Het InnovationLab dient als voorbeeldatelier op het gebied van digitale didactiek en digitale geletterdheid in het kader van onderwijs en is laagdrempelig voor studenten en docenten. Het panel is gecharmeerd van inhoudelijke programma's en de ondersteuning die het InnovationLab biedt. De medewerkers van het lab hebben allen een onderwijsachtergrond en kennis van en affiniteit met digitalisering. Dat geldt ook voor de studentassistenten die er werkzaam zijn. Zo is expertise op het gebied van digitale didactiek, gamification, Universal Design for Learning, Design Thinking en het werken met leeruitkomsten geborgd. Mede dankzij de centrale ligging, de uitnodigende inrichting en de dagelijkse openstelling wordt er veel gebruikt gemaakt van het lab. Het InnovationLab houdt bij wat er zoal op de markt verschijnt aan digitale hulpmiddelen en gadgets. Ten tweede verzorgt het InnovationLab diverse modules. Zo is er een module ontwikkeld rondom de landelijke ict-kennisbasis, waarmee alle studenten (verplicht) aantonen digitaal bekwaam te zijn. Ook kunnen studenten de zogenaamde 'i-minor' volgen: de Minor Educatief Multimediaal Ontwikkelaar, waarin studenten aan de slag gaan met een opdracht van een educatieve instelling. Hierin ontwerpen, ontwikkelen en testen ze bijvoorbeeld een educatieve app, game of e-book en doen ze onderzoek naar de effecten van de ontwikkelde applicatie. Tot slot houdt het InnovationLab zich bezig met digitale projecten in het kader van internationalisering, het eerder genoemde internationale platform MyschoolsNetwork en Workplace Dilemma's (voor online intervisie met studenten uit allerlei landen) zijn hier mooie voorbeelden van.

Het panel is aangenaam getroffen door de toegankelijkheid, de expertise en het enthousiasme van de medewerkers van het InnovationLab. Ze hebben een voortrekkersrol gespeeld in het werken vanuit Design Based Education en in het werken met leeruitkomsten. Ook hebben ze tijdens de schoolsluitingen als gevolg van de coronapandemie diverse digitale activiteiten mede-ontworpen en/of gefaciliteerd.

Instream

De opleidingen hanteren de wettelijke toelatingseisen. Als voltijdstudenten zich inschrijven krijgen ze een uitnodiging voor de studiekeuzecheck. Voor de studenten van de zogenaamde kopopleiding controleert de examencommissie of studenten op basis van de verwantschapstabel of zij met hun bachelor- of mastercertificaat toegang hebben tot de lerarenopleiding van hun keuze. De examencommissie verstrekt dan de vrijstellingen voor de vakspecifieke inhoud van de lerarenopleiding. Met deeltijdstudenten vindt er altijd een intakegesprek plaats, waarin de mogelijkheden tot inbreng van eerdere formele en informele leerervaringen besproken wordt. Tijdens de studiecoaching wordt met alle groepen studenten de studievoortgang regelmatig besproken en wordt voor deeltijdstudenten zo nodig het studieplan aangepast.

Begeleiding

Het panel heeft gezien dat studenten goede begeleiding krijgen. Naast de inhoudelijke begeleiding die studenten krijgen van de docententeams, hebben alle studenten van TLO gedurende hun studie een studiecoach. De begeleiding door de studiecoach is in principe

georganiseerd in groepen, bij grote opleidingen rondom persona's. Naar behoefte van studenten is er ook individuele begeleiding. De begeleiding is gericht op studievoortgang, studievaardigheden, persoonlijke professionele ontwikkeling, verbinding tussen vakinhoud en generieke vaardigheden, studentenwelzijn, loopbaanontwikkeling en het maken van keuzes in de studie. In principe neemt de mate van begeleiding af gedurende de studiejaren. In de tijden van schoolsluitingen is de begeleiding door de studiecoach online, vaker en tevens in kleinere groepen voortgezet.

In de flexibele deeltijdopleiding heeft de studiecoach, naast het stimuleren van het groepsproces, ook een belangrijke rol bij het faciliteren van individuele maatwerktrajecten. Het maatwerktraject wordt jaarlijks vastgelegd in een onderwijsovereenkomst met leerarrangement. Daarbij worden deeltijdstudenten uitgenodigd om eerder opgedane kennis, vaardigheden en ervaringen in te zetten bij de studie.

In de afstudeerfase worden studenten intensief door de studiecoach begeleid om, naast het werken aan de module Handelingsbekwaam, ook te komen tot het afronden van een persoonlijke visie op onderwijs en vak en een professionele identiteit te vormen (leeruitkomst Professioneel Profiel).

Studenten vertellen het panel tevreden te zijn over de begeleiding van hun studie. De opleidingen geven het panel aan om vooral de betrokkenheid van de studiecoach op de werkplek te willen verhogen. Doordat studenten steeds vaker in opleidingsoverstijgende ateliers werken en op de werkplekken intervisie en onderwijs krijgen, merken de docenten dat zij met meer partijen moeten afstemmen over de begeleiding van studenten. NHL Stenden Hogeschool besteedt vanuit de Kwaliteitsafspraken terecht veel aandacht aan studiesucces (langstudeerders) en de begeleiding van studenten, mede in het kader van de ontwikkeling van DBE.

Het afstandsonderwijs van de afgelopen tijden heeft voor veel studenten sociale en emotionele gevolgen gehad. De opleidingen bemerkten dat het contact met de studenten en tussen de studenten minder werd. De opleidingsteams hebben dit met diverse acties opgepakt. Zo zijn er online sociale activiteiten opgezet en is de online intervisie, in samenwerking met de begeleiders op de scholen, geïntensiveerd. TLO gaat een deel van de NPO-gelden gebruiken om de nasleep van de coronatijd op te pakken, zo is er extra zorg voor studenten die in een isolement zijn geraakt, zijn er extra sociale activiteiten en is er aandacht voor studenten die nu minder ervaring hebben kunnen opdoen in fysiek lesgeven. Tevens is hierover intensief contact met de recent opgerichte studentenraad van TLO. Het panel vindt dit een mooie en terechte besteding van de gelden.

Docenten

Het panel heeft kennisgemaakt met inhoudsdeskundige en bij studenten betrokken docenten. De docenten werken samen in resultaatverantwoordelijke opleidingsteams met een teamleider als formeel leidinggevende. De teams zijn verantwoordelijk voor de gehele studentjourney van werving-intake-opleiden-afstuderen-alumni, voor de kwaliteit van de opleiding, voor evaluaties van het onderwijs en voor communicatie naar studenten. De teams bestaan uit vakinhoudelijk deskundigen en onderwijskundigen. Elk team heeft minimaal één docent die deelneemt aan de kenniskring van het lectoraat, waardoor de verbinding tussen onderwijs en onderzoek goed geborgd is. De onderwijskundigen van de teams stemmen het generieke, opleidingsoverstijgende onderwijs van de tweedegraadslerarenopleidingen af. De professionalisering van de docenten wordt zowel per team als binnen TLO gezamenlijk

opgepakt, zo is er bijvoorbeeld een TLO-brede bijeenkomst geweest over taalvaardigheid en digitale didactiek. De opleidingsteams zijn als volgt samengesteld:

Team Wiskunde, Team Nederlands & Fries, Team Biologie, natuurkunde en scheikunde, Team Frans en Duits, Team Engels, Team Gezondheidszorg & welzijn en omgangskunde, Team Aardrijkskunde, economie en maatschappijleer en Team Geschiedenis. Deze teams worden verder beschreven in de uitwerkingen per cluster.

De teams werken in toenemende mate samen door het versterkt vormgeven van het generieke gedeelte van het programma, de opleidingsoverstijgende ateliers en het doorontwikkelen van Samen Opleiden in de stages. Samenwerken is ook noodzakelijk, om de bekostiging van kleine opleidingen haalbaar te maken. Het verdergaand werken met leeruitkomsten zal wellicht meer mogelijkheden bieden voor een gezamenlijk aanbod aan studenten, waarbij de eigen opleiding context biedt aan de student.

Docenten zijn naast hun rol als vakdocent en examinerator in hun vakgebied meestal ook studiecoach, begeleider in ateliers of instituutsopleider bij een opleidingsschool. Dit zorgt voor verbinding met de praktijk en onderzoek binnen alle teams, maar vraagt ook om professionalisering in de benodigde vaardigheden. De aandacht voor professionalisering op het gebied van activerende digitale didactiek in de afgelopen jaren vindt het panel logisch. Komende jaren zal de focus vooral verschuiven naar invulling van de rollen voor docenten binnen DBE. Het management van TLO erkent dat de werkdruk bij docenten hoog is, hetgeen in de gesprekken met het panel met de docenten en studenten werd bevestigd. Het panel moedigt aandacht voor oplossingen van werkdruk aan en adviseert om hierbij verbinding te zoeken met het voornemen om het aantal langstudeerders terug te brengen. Als er minder oude programma's en toetsen uitgevoerd moeten worden, zal dat de docenten helpen.

Opleidingsspecifieke onderbouwing

Onderbouwing cluster Talen

Inhoud opleidingen

Het panel ziet een coherent, creatief en uitdagend programma bij de opleidingen talen. Bij alle talen wordt kennis van zowel moderne als historische literatuur overgebracht. De opleidingen Nederlands, Engels en Duits hebben binnen het literatuuronderwijs aparte vakken waarin fictie voor adolescenten aan bod komt: Jeugdliteratuur, Young Adults Literature en Film. Op diverse manieren komt in alle opleidingen de cultuur van het betreffende taalgebied aan bod.

Voorbeelden zijn vakken als Kultur (Duits), Civilisation (Frans) en Culture (Engels). Studenten Fries maken zich in de verschillende modules Fiksje en kultuer de Friese literatuur, geschiedenis en cultuur eigen. De opleidingen Nederlands en Fries hebben daarbij ook aparte modules Taalkunde in het curriculum, bij Engels, Duits en Frans is de aandacht voor taalkunde verweven met de onderdelen grammatica in het taalvaardigheidsonderwijs.

Studenten krijgen gedegen taalvaardigheidsonderwijs. De teams streven ernaar de verschillende taalvaardigheidsaspecten zoals schrijven, spreken, lezen, luisteren en grammatica samen met culturele en literaire kennis zoveel mogelijk integratief aan te bieden. Zij hanteren diverse werkvormen waarin deze vaardigheden en kennis samenkomen. Daarbij is er continu aandacht voor het overbrengen van deze kennis en vaardigheden op leerlingen: het dubbele bodemprincipe. Een voorbeeld hiervan is het dramaproject bij Duits, Frans, Nederlands en Fries: kennis van taal en cultuur wordt geïntegreerd verwerkt in een voorstelling die wordt uitgevoerd op

een middelbare school in Sneek. Een ander voorbeeld is de zogenaamde Tour de Gaule bij Frans: in het eerste jaar gaan studenten een streek in Frankrijk onderzoeken. In de doeltaal maken zij hier een wervend item over. Bij Engels wordt de dubbele bodem goed zichtbaar doordat in diverse modules het principe van 'Content and Language Integrated Learning' (CLIL) wordt toegepast: studenten doen zo ervaring op met geïntegreerd onderwijs.

Het cluster Talen kent afgezien van Nederlands en Engels drie kleine opleidingen: Frans, Duits en Fries. Vanwege deze kleinschaligheid (maar eveneens vanuit de overtuiging dat samenwerking versterkt), trekken de opleidingen Duits en Frans samen op, evenals Nederlands en Fries. Studenten Fries kunnen in vier jaar tijd zowel de bevoegdheid leraar Nederlands halen en vice versa. Daarnaast volgen voltijdstudenten samen met FO-studenten vakinhoudelijke onderdelen. Zowel de voltijd- als de FO-studenten ervaren dit als leerzaam.

Het panel ziet dat er ruimte is voor eigen inbreng en interesses van studenten. Een mooi voorbeeld hiervan zijn de zogenaamde Electives bij de opleiding Engels: onderdelen waarin studenten zelf kunnen kiezen welke kennis en vaardigheden zij willen verbreden en verdiepen. Ook kiezen zij in het tweede jaar tussen British arts in context of American arts in context. De elementen waarmee de opleidingen zich (landelijk) willen onderscheiden en zich (landelijk of in de regio) willen profileren, zijn eveneens zichtbaar in het programma. Mooie voorbeelden hiervan vindt het panel de minor Taal en expressie bij Nederlands en het project creatief schrijven 'Skriuw dy ryk!' van de opleiding Fries.

Het panel ziet dat internationalisering is geborgd bij de verschillende opleidingen, zowel in school, in eigen land en in het buitenland. Door de nauwe samenwerking met het lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid, een lectoraat van NHL Stenden met kenniskringleden van de pabo en TLO, is er aandacht voor meertaligheid en taaldiversiteit bij alle opleidingen. Daarnaast verzorgt de opleiding Nederlands jaarlijks een excursie naar Gent. Studenten moderne vreemde talen worden gestimuleerd om te kiezen voor de buitenlandminor: hierin studeren ze een halfjaar in een land waar de doeltaal gesproken wordt. Voor de studenten Engels is het als gevolg van de Brexit minder makkelijk geworden om in het Verenigd Koninkrijk te studeren, de opleiding heeft alleen nog een Erasmuspartner in Ierland. De opleidingen moderne vreemde talen organiseren diverse excursies en activiteiten. Voorbeelden zijn de Berlijnexcursie en een uitwisseling met studenten uit Papenburg (Duits), een excursie naar Parijs (Frans) en een excursie naar Londen (Engels). Het panel vindt dit waardevolle initiatieven. Daarnaast moedigt het panel de opleidingen Duits, Frans en Engels aan om deelname aan de buitenlandminor minder vrijblijvend te maken: een meer verplichtend karakter stimuleert de studenten om met deze waardevolle en verrijkende ervaring de rugzak extra bagage te geven en het doeltaalgebruik naar een hoger niveau te brengen.

Vakdidactiek en Design Based Education

Het panel ziet dat de visie op leren aan de hand van het concept Design Based Education wordt waargemaakt. Studenten leren in ateliers lessen ontwerpen op basis van (semi-)authentieke opdrachten vanuit zowel het avo- als het (v)mbo-werkveld. Alle opleidingen talen starten hier direct in het eerste semester van hun propedeusejaar mee, met het Atelier 'Beeld van het beroep'. In het tweede semester van dit eerste jaar werken de studenten aan het Atelier 'Beeld van de leerling'. Vervolgens starten ze in het Atelier 'Mijn beste les' Nederlands, Fries, Duits, Engels of Frans' met hun eerste vakdidactische lesontwerp. Deze lijn waarin studenten vakdidactische en pedagogische kennis en vaardigheden opdoen en uitwisselen in ateliers aan de hand van DBE, wordt gedurende de gehele opleiding doorgetrokken en verdiept.

De opleidingen talen werken in de ateliers met elkaar samen. Zo verzorgen de teams Frans en Duits, onder andere door co-teaching, samen een deel van het vakdidactisch programma voor hun studenten. Studenten ervaren deze (gedeeltelijke) vakoverstijgende aanpak als leerzaam. Het atelier 'Online arrangeren', een onderdeel van digitale geletterdheid, is hiervan eveneens een voorbeeld: studenten Frans en Duits trekken hierin gezamenlijk op. Naast de vakdidactische en generiek didactische ateliers zijn er de vakoverstijgende DBE-ateliers Burgerschap en Diversiteit, waar de studenten talen samen met studenten van andere clusters aan deelnemen.

Het panel constateert dat zowel studenten als docenten het concept DBE dragen: zij ervaren het als een didactiek die activeert en motiveert. Studenten geven aan dat de opzet hen uitdaagt en blijvend zorgt voor verbetering: door de evaluatie en aanpassingen van het lesontwerp blijf je jezelf ontwikkelen. Door het stellen van vragen als 'waarom werkt het een wel en krijg ik met het ander niet het beoogde effect?', door daarop te blijven reflecteren en de antwoorden te vertalen naar creatieve aanpassingen, blijf je groeien als leraar.

Niet alle onderwijseenheden binnen de opleidingen talen vinden plaats aan de hand van de principes van Design Based Education. De teams hebben zichzelf de vraag gesteld waar het DBE-model logisch is en concluderen voor hun opleidingen: 'daar waar de vakken een directe link met de praktijk hebben'. Met name het aanbrengen van voorkennis achten de teams minder geschikt voor DBE: 'studenten kunnen pas vanuit praktijkvragen gaan redeneren als zij over basiskennis beschikken. Het panel vindt het sterk dat deze keuzes bewust, onderbouwd en met draagvlak (ook van het management) worden gemaakt. Studenten waarderen deze keuzes eveneens: al het onderwijs volgens aan de hand van DBE zou vermoeidheid ten aanzien van het concept in de hand werken of het gevoel geven al te zeer 'door 'een hoepeltje te moeten springen'. De taalvaardigheidsvakken en de kennis van literatuur, cultuur en taalkunde worden daarom bewust niet in ateliers aangeboden.

De onderwijsomgeving faciliteert de studenten in het gemotiveerd werken in de ateliers. Ze zijn dicht bij elkaar gesitueerd, er is gratis koffie en thee, er zijn ruimtes voor overleg en stiltewerkplekken en het InnovationLab is in de looproute gesitueerd. De studenten van de opleidingen talen weten het lab goed te vinden. Een mooi voorbeeld is het 'zogenaamde '100 x 100-project', waarin tijdens de schoolsluitingen als gevolg van de coronapandemie studenten Engels zonder stageplek de eveneens thuiszittende leerlingen van een van de opleidingsscholen begeleidden in samenwerking met het InnovationLab.

Studenten worden in de onderdelen vakdidactiek goed voorbereid op de verschillende vormen van onderwijs die het tweedegraadsgebied beslaat. De eerstejaars Duits, Frans en Fries verdiepen zich hier bijvoorbeeld in door een markt te organiseren rondom het thema 'mijn beeld van het beroep'. Er is veel aandacht voor het mbo en daarbij passende didactiek. Studenten Engels geven bijvoorbeeld bijles aan studenten van de pabo en economische opleidingen; deze studenten zijn qua achtergrondkennis en taalniveau van het Engels vergelijkbaar met studenten uit het middelbaar beroepsonderwijs. Studenten geven aan dat er minder aandacht is voor het voortgezet speciaal onderwijs. Wel kunnen studenten die hierin geïnteresseerd zijn, zich hierin verdiepen door de minor Passend Onderwijs te volgen.

Docenten

Het panel is onder de indruk van de bevlogen docententeams van de opleidingen talen. Zij bewerkstelligen een sfeer waarin het prettig en veilig studeren is. Door persoonlijke benadering en vakinhoudelijke, didactische en pedagogische deskundigheid bieden ze een leerklimaat waarin studenten gezien worden en gedegen worden opgeleid. Docenten tonen hun studenten wat zij van hun studenten willen zien: 'they practise what they preach'. Het panel ziet ware

teamspirit: er is sprake van samenwerking in diverse verbanden, men staat open voor vernieuwing en er heerst een 'schouder eronder'-mentaliteit. Docenten hebben de ontwikkeling van de student hoog in het vaandel staan. Dit blijkt onder andere uit de grote hoeveelheden feedback en begeleiding die studenten krijgen. De docenten besteden veel tijd aan gedegen feedback, feed-up en feedforward. Docenten zijn voldoende gekwalificeerd: men is in het bezit van het BKE-certificaat of bezig deze te halen, hetgeen ook geldt voor een mastergraad. Het panel signaleert een grote werkdruk bij de docenten. Zeker in de kleine teams, maar ook bij de grote opleiding Engels. Studenten signaleren dit: op de vraag welk cadeau zij hun docenten zouden gunnen, luidde het antwoord unaniem 'meer tijd'. Docenten geven zelf ook aan nevenactiviteiten in het veld of wensen ten aanzien van persoonlijke ontwikkeling uit te stellen om te voorkomen dat teamgenoten met een deel van hun portefeuille belast worden. Het panel doet dan ook de aanbeveling om een pas op de plaats te maken: de docenten talen hebben evenals de collega's van de andere clusters mooie zaken op het gebied van onderwijsvernieuwing doorgevoerd. Het panel gunt de teams nu de rust om te vruchten te plukken van hetgeen is neergezet en dat in een werkbaar tempo door te ontwikkelen.

Update flexibele deeltijdopleidingen

Bij de FO-beoordeling van 2020 werd aan het cluster Talen het advies gegeven om meer best-practices uit te wisselen, om zo te komen tot een meer gezamenlijke visie op (vak)didactiek en de gebruikte methodieken. Het panel constateert dat dit advies ter harte is genomen. Vanuit alle opleidingen is er samenwerking en kruisbestuiving, zowel met elkaar als met de lectoraten Vitale Vakdidactiek en Meertaligheid en Geletterdheid. Ook buiten de schoolmuren trekken de opleidingen in gezamenlijkheid op en zoeken zij de samenwerking met andere partijen, hetgeen het panel toejuicht.

Het panel vindt de professionele leergemeenschap *Gemeinsam sind wir alles / Ensemble c'est tout* van de opleidingen Duits en Frans hier een prachtig voorbeeld van: in deze PLG werken docenten en afstudeerstudenten samen met het eigen lectoraat Vitale Vakdidactiek, de ULO van de Rijksuniversiteit Groningen en het Expertisecentrum Vakdidactiek Noord aan nieuwe curriculaire inhoud van taakgericht werken.

Onderbouwing cluster Bèta

Inhoud opleidingen

Het panel vindt de onderwijsleeromgeving van cluster Bèta goed. De programma's laten zien dat de kennisbases per opleiding en generiek gedekt worden, dat er veel aandacht wordt besteed aan het ontwikkelen van een onderzoekende houding en persoonlijkheidsvorming. Bovendien zijn de docenten goed opgeleid en competent in begeleiden. Ten slotte is de fysieke leeromgeving (laboratoria bijvoorbeeld) goed en up-to-date ingericht.

De lerarenopleiding Biologie laat studenten in de propedeuse werken aan die concepten van de kennisbasis die direct toepasbaar zijn in de onderbouw van het vmbo. Deze concepten vormen tezamen de module basis vakgebied (basis scheikunde en wiskunde, celbiologie, fysiologie van mens en dier, ecologie en gedragsbiologie, en de daarbij horende practicum- en onderzoekvaardigheden). In de hoofdfase wordt vervolgens gewerkt aan de verdieping van het vakgebied (plant, bodem en biochemie (inclusief celfysiologie), Mendelse en moleculaire genetica, evolutie en systematiek en microbiologie en biotechnologie, en voorbereiding op de LKT. Bij de vakinhoudelijke onderdelen wordt steeds de nadruk gelegd op de betekenis van de concepten en onderzoeken studenten hoe de biologische kennis tot stand is gekomen en wat de

sociaal maatschappelijke (en ethische) implicaties zijn. Er wordt gezorgd voor samenhang tussen de vakdidactische opdrachten en de vakinhoudelijke concepten. Vanaf het eerste jaar worden de vakdidactische themakaarten toegepast bij de vakinhoudelijke cursussen. Bijvoorbeeld wordt in de cursus Fysiologie van mens en dier 1 (bouw en functie van orgaanstelsels) geoefend met vakdidactiek van het practicum inclusief handleiding (studenten krijgen de opdracht een practicum over verterings-enzymen of metabolisme te ontwerpen). De cursus Fysiologie van mens en dier 2 (Hormonale regulatie en voortplanting) wordt tegelijkertijd ingeroosterd met het atelier Seksuele en relationele vorming.

Bij de lerarenopleiding Natuurkunde is de propedeutische fase gericht op de schoolvakkennis van de kennisbasis. Het panel vraagt zich af of het bereiken van het beschreven beheersingsniveau van de schoolvakkennis in de kennisbasis in de propedeuse mogelijk is. Dat zou de opleiding best mogen uitspreiden over jaar 1 en jaar 2. Natuurkunde en Scheikunde hebben een gemeenschappelijke propedeuse. In de propedeutische fase is met name aandacht voor (ontwerp) van schoolvakpractica en ligt de nadruk op het ontwikkelen van vaardigheden en begrip van studenten. In de hoofdfase staat verdiepende vakkennis van natuurkunde centraal. Practica hebben eenzelfde opbouw. In de verdieping gaat het om begrips- en onderzoekspractica met grotere zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. De practica vormen in deze fase vaak het uitgangspunt voor het construeren van de verdiepende vakkennis. De vakinhoudelijke lessen zijn aanbod gestuurd met veel interactie. Tijdens de coronacrisis is veel ervaring opgedaan met onlineonderwijs. Binnen de beperkingen blijkt toch veel meer mogelijk dan vooraf voor mogelijk werd gehouden. In eerste instantie ging de aandacht uit naar het kwalificerende deel, maar al snel kreeg de opleiding in de gaten dat juist ook de socialiserende en de persoonsvormende functie aandacht behoefde. Online inloop en georganiseerde pubquizzes hebben daartoe bijgedragen. De mogelijkheid om buiten de reguliere lestijden feedback te geven tijdens het proces heeft geleid tot kwalitatief hoogstaande bijdragen van studenten tijdens lessen. De werkplaats is een leeromgeving waarin studenten gezamenlijk kunnen werken en kunnen samenwerken. In de werkplaats worden vaak opgaven besproken en practica gedaan. De lerarenopleiding Natuurkunde wil de komende jaren een leerlijn onderzoekend vermogen ontwerpen die gericht is op natuurkundige onderzoeksvaardigheden en uitvoeren binnen de ateliers Vakdidactiek. Dit doet de opleiding (samen met Biologie en Scheikunde) onder andere door een Comeniusbeurs (Teacher fellow) aan te vragen bij het NRO zodat er meer ruimte en tijd is om dit goed op te zetten, uit te voeren en te onderzoeken.

De lerarenopleiding Scheikunde laat hun studenten in de propedeuse werken aan die concepten van de Landelijke Kennisbasis Scheikunde die direct toepasbaar zijn in de onderbouw van het vmbo voor de vakken NaSk1 en NaSk2. Deze concepten vormen samen (en in samenwerking met Natuurkunde) de module basis vakgebied (wiskunde en scheikunde voor NaSk, basismechanica, warmte en weer, moleculaire stoffen, trillingen golven optica en straling, elektriciteit fysische informatica en elektrochemie) en de daarbij horende practicum- en onderzoeksvaardigheden. In de hoofdfase wordt vervolgens gewerkt aan de verdieping vakgebied scheikunde (anorganische chemie, organische chemie, fysische chemie, onderzoek en analytische chemie en voorbereiding op de LKT).

Bij de vorige accreditatie is geconstateerd dat bij een eindwerk scheikunde de taalvaardigheid nog niet op (eind)niveau was; dit is door de opleiding opgepakt. De verslagen worden met meer aandacht voor taal beoordeeld en er wordt daar feedback op gegeven. Tevens wordt er in

hoofdfase A scheikunde in de eerste periode stilgestaan bij verslaglegging van practicum en onderzoeksverslagen en bij het natuurwetenschappelijk literatuuronderzoek.

Het panel herkent bij de lerarenopleiding Wiskunde dat er in het aanbod van de wiskundevakken sprake is van een dubbele laag. Hoewel er wiskunde op hoger niveau gegeven wordt is de manier waarop dat gedaan wordt, de gebruikte werkvorm, een voorbeeld voor het onderwijs in het vo/mbo. Er is hier zoveel mogelijk sprake van 'justify what you teach'. Dit betekent dat niet alleen de inhoud van het aanbod, maar ook de manier waarop dat aanbod wordt verzorgd een goed voorbeeld is voor de studenten. Daarnaast wordt expliciet aangegeven waarom bepaalde keuzes gemaakt zijn om zo het voorbeeldmatige te duiden. Het vakinhoudelijke onderdeel Synthetische Meetkunde is voor het schooljaar 2019-2020 opnieuw ontwikkeld. In plaats van een schriftelijk tentamen is ervoor gekozen om de leeruitkomst als opdracht te gaan toetsen, waarbij het voor de student meer mogelijk wordt om flexibel aan de leeruitkomst te voldoen. Het panel onderschrijft deze keuze. Tevens heeft het onderdeel een meer beroepsgerichte invulling gekregen, waardoor de praktijksituatie van de student ingebracht kan worden. Hierbij is niet alleen meer de theorie van de synthetische meetkunde onderdeel, maar worden ook formatief evalueren, de didactiek van de meetkunde en ICT-didactiek met behulp van Geogebra behandeld en komt de geschiedenis van de wiskunde aan bod. De kennis die door de studenten is opgedaan vanuit de theorie, een practicum en oefenopdrachten, wordt vervolgens aan het eind van een periode gedemonstreerd (aan de docent en medestudenten) met een eindpresentatie over een (uitdagend) meetkundig vraagstuk, waarbij de historie van de wiskunde een belangrijke rol speelt. Naast dit aanbod biedt de opleiding ook de minor 'Rekenen vo & mbo' aan. Deze minor kan door studenten van de lerarenopleiding Wiskunde gekozen worden, maar ook door studenten van andere opleidingen en andere hogescholen. Bij de minor wordt onder andere verwacht dat studenten stage lopen in het basisonderwijs vanwege de doorlopende leerlijn po-vo. Hiervoor zijn al een aantal basisscholen vastgelegd, waar ieder jaar studenten verwelkomd worden. Zelfs in coronatijd hebben alle studenten een plek kunnen vinden. Het panel is enthousiast over deze samenwerking.

Vakdidactiek en Design Based Education

Het panel constateert naar tevredenheid dat vakdidactiek centraal staat bij de BiNaSk-opleidingen. Zij hebben de afgelopen jaren gezamenlijk een vakdidactische atelierlijn voor de propedeutische en hoofdfase ontworpen volgens de DBE-principes samen met opdrachtgevers uit het werkveld. Het panel is hier erg positief over. De opleidingen werken samen waar het kan en gescheiden waar het moet. Elke periode worden 'good practices' gedeeld en wordt het effect van de ontworpen vakdidactische ateliers geëvalueerd. Dit gebeurt in samenwerking met het Lectoraat Vitale Vakdidactiek. Op basis van de uitkomsten wordt de leerlijn vakdidactiek verder vormgegeven. Binnen de ateliers vakdidactiek ligt de focus op de vorming van de student tot startbekwaam docent. Het bijbehorende leerproces loopt niet voor iedere student gelijk. Het panel herkent DBE in de programma's van de BiNaSk-opleidingen en heeft mooi(e), aansprekend(e) en beroepsgericht(e) onderwijs en producten gezien. Net zoals de andere lerarenopleidingen van NHL Stenden, zijn ook voor de BiNaSk-opleidingen de betekenisvolle en authentieke opdrachten kenmerkend.

Twee voorbeelden van specifieke samenwerkingen met het werkveld zijn:

1. Atelier vakdidactiek Onderwijs ontwerpen jaar 1. In dit vakoverstijgend project wordt in opdracht van Het Afsluitdijk Wadden Center een boekje gemaakt met lesmaterialen en practica waarmee leerlingen en hun docenten zich op een actieve manier kunnen verdiepen

in de uitdagingen rond de Nieuwe Afsluitdijk. Het boekje komt op de website van de Nieuwe Afsluitdijk voor leerlingen en hun docenten ter voorbereiding en/of ter afronding van een bezoek aan de expositie en activiteiten in en rond het Waddencentrum.

2. Atelier Onderwijs ontwerpen vakdidactiek hoofdfase A (jaar 2). De studenten ontwerpen en verzorgen een lessenserie voor verschillende groepen eerstejaars studenten van het Drenthe College. Het Drenthe College is een grote mbo-instelling met locaties in Assen en Emmen. De lessenserie zal gaan over het thema energietransitie/duurzaamheid/milieu en zal onderdeel vormen van burgerschapsvorming voor de mbo-studenten. Deze lessenserie wordt ontworpen en uitgevoerd in groepen van twee tot drie studenten BINASK in samenwerking met een docent van het mbo (de expert).

Om de student bij het eigen leerproces structuur te bieden, zijn op basis van de vakdidactische kennisbases, vakdidactische bekwaamheid en de generieke kennisbasis voor de BINASK-studenten zogenaamde themakaarten ontwikkeld. Deze themakaarten passen goed bij het werken met leeruitkomsten en geven de studenten overzicht en inspiratie om op zoek te gaan naar verbredende en verdiepende vakdidactische kennis. Studenten hebben tijdens de visitatie en in recent onderzoek door middel van focusgroepen aangegeven dat de themakaarten hun leerproces sterk ondersteunen.

Kenmerkend voor de lerarenopleiding Wiskunde voltijd zijn, naast de vakinhoudelijke lijn die volledig op de kennisbasis wiskunde is gebaseerd, de betekenisvolle opdrachten die zoveel mogelijk afkomstig zijn uit de (stage)praktijk of eraan bijdragen en deels in ateliers uitgewerkt worden volgens de principes van DBE. Het panel vindt dit goed herkenbaar in het programma.

In de voltijdopleiding Wiskunde bestaat er geen aparte module vakdidactiek, maar is vanuit het onderwijsconcept DBE gekozen voor een in ateliers geïntegreerde aanpak. De vakdidactische theorie uit o.a. het landelijk ontwikkelde studiemateriaal (SLW) wordt op maat en 'just in time' aangeboden. De doelen en indicatoren van vakdidactiek zijn over de leerjaren heen in ateliers geïntegreerd met indicatoren van de generieke kennisbasis. Het gaat in de ateliers onder andere om het vakdidactisch probleem oplossen en het ontwerpen en uitvoeren van educatief wiskunde lesmateriaal. De lerarenopleiding wiskunde is een opleiding die door alle jaren heen de praktijk en de theorie koppelt om zo gedegen, vakdidactisch onderlegde en pedagogisch bekwaame wiskunde docenten af te leveren. De opleiding heeft als redenen voor het aanbod van (vak)didactiek (vakdidactische kennis): schoolwiskunde, (doorlopende) leerlijnen, karakteristieke denk- en werkwijze en een overzicht en waardering van het vakgebied wiskunde.

Twee voorbeelden van specifieke samenwerkingen met het werkveld zijn:

1. Opleidingsoverstijgend atelier Diversiteit, waarbinnen door studenten uit alle lerarenopleidingen samengewerkt wordt aan opdrachten, zoals het ontwikkelen van lesmateriaal over burgerschap voor een Fries ROC.
2. Academie-overstijgend atelier Multidisciplinair Werken, waarin met studenten van onder andere de opleiding Creative Business onderwijsmediaproducten gemaakt worden voor het voortgezet onderwijs en mbo in de regio. Dit atelier wordt elk jaar afgesloten met een markt waarin de producten worden gepresenteerd en waar de opdrachtgevers, studenten en docenten (en management) elkaar ontmoeten.

In de flexibele deeltijdopleiding Wiskunde wordt vakdidactiek als module verzorgd, waarin verschillende thema's een rol spelen. Bij de module Vakdidactiek Wiskunde deeltijd gaat het om

het ontwikkelen van kennis, vaardigheden en houding om leerlingen (avo, (v)mbo) betekenisvol wiskunde aan te kunnen bieden en hen te ondersteunen bij het leren van wiskunde en bij hun persoonlijke ontwikkeling. Daarnaast gaat het om het zichtbaar maken van de maatschappelijke en culturele waarde van wiskunde (Brede vorming) voor leerlingen en mbo-studenten. De module richt zich op het werken vanuit een open houding richting nieuwe inzichten, methodes, ideeën en durf tot experimenteren (Vindingrijk). In de module is aandacht voor verschillende aspecten van de wiskunde en doelen van het wiskundeonderwijs, zoals Geschiedenis van de wiskunde, didactische strategieën en variatie in werkvormen, ICT-didactiek en het stimuleren van wiskundig denken, waarbij gevraagd wordt om de eigen vaardigheden op deze gebieden te waarborgen en de eigen ontwikkeling zichtbaar te maken. Daarnaast is er een koppeling met de praktijk in de school, de generieke kennisbasis en relevante en actuele didactische theorieën en onderzoek.

Onderwijsvoorzieningen

Het panel is onder de indruk van de vakspecifieke voorzieningen van de lerarenopleidingen biologie, natuurkunde en scheikunde. De laboratoria, (ICT)materialen en vaklokalen zijn goed geoutilleerd, modern, en dragen volgens het panel bij aan de kwaliteit van de leeromgeving en dus van de kwaliteit van het biologie-, natuurkunde- en scheikundeonderwijs.

Docenten

Het panel is tevreden over de kwaliteit van de docenten van de lerarenopleidingen Biologie, Natuurkunde, Scheikunde en Wiskunde. De docenten zijn vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch opgeleid op ten minste masterniveau en er zijn vier gepromoveerde docenten. Alle benodigde expertise is binnen elk team voorhanden en elke opleiding heeft een eigen onderwijskundige. Bovendien is uit elk team minimaal één docent verbonden met het lectoraat en zijn er (ook via het lectoraat) voldoende mogelijkheden tot professionalisering. Vrijwel alle docenten hebben hun BKE behaald en sommige docenten ook hun SKE. De verbinding met andere teams en de examencommissie en curriculumcommissie vindt het panel erg goed. Het panel spreekt wel de zorg uit dat de werkdruk voor docenten van het cluster Bèta erg hoog is. Ook studenten hebben hun zorg hierover uitgesproken in het studentengesprek; zij merken dat docenten het (te) druk hebben. De opleidingen zijn trots op het brede palet aan docentkwaliteiten in de teams en stimuleren de verscheidenheid aan lesopzetten, werkvormen en (vak) didactiek. Zo vinden docenten het bijvoorbeeld belangrijk dat zij de ontwerpkeuzes van de les- en moduleopzet aan de studenten toelichten om zo een voorbeeld te zijn ('modeling') voor studenten. Bovendien worden vakdidactische keuzes tijdens de les regelmatig geëxpliciteerd en gelegitimeerd. Studenten zijn zeer te spreken over de docenten van de lerarenopleidingen Biologie, Natuurkunde, Scheikunde en Wiskunde. Zij ervaren de docenten als open, laagdrempelig, hulpvaardig en deskundig.

Update flexibele deeltijdopleidingen

Bij de beoordeling in het kader van het Experiment leeruitkomsten in 2020 stelde het panel dat de opleidingen van het cluster Bèta voor de verschillende studentengroepen een passende en mooie mix van vakinhoud, vakdidactiek, pedagogiek en werkplekieren aan bood. Dit is volgens het panel voortgezet. De aanbeveling van het panel in 2020 om te zoeken naar mogelijkheden om het onderwijs nog wat meer blended vorm te geven (tijd- en plaats onafhankelijk) is goed opgepakt en is inmiddels aantoonbaar verbeterd en meer gestructureerd bij het cluster Bèta. In juni 2021 is Versterking Blended Learning opgenomen als een van de projecten ter besteding

van de extra middelen. Dit gebeurt onder leiding van het InnovationLab en in de context van de aankomende nieuwe Blackboardomgeving: Ultra.

Onderbouwing cluster Gamma I

Inhoud opleidingen

De opleidingen van het cluster Gamma I komt inhoudelijk overeen met de kennisbases die landelijk zijn afgesproken. Er is sprake van een duidelijke vakinhoudelijke opbouw in de programma's die uiteindelijk leidt naar de Landelijke Kennis Toets. Het panel ziet dat de opleidingen in de DBE-ateliers voldoende gelegenheid krijgen om generieke didactiek aan te vullen met vakinhoudelijke onderwerpen en vakdidactische kennis en vaardigheden. De nieuwe onderwijsruimtes ondersteunen hierbij het DBE-onderwijs en de ateliers uitstekend.

Het panel herkent in het programma van Aardrijkskunde het profiel van de opleiding waarbij het accent wordt gelegd op aardrijkskundige kennis die relevant is voor het huidige en/of toekomstige leven van de leerlingen. Daarbij wordt bewust vanuit het perspectief van de eigen omgeving van de student opgeleid. Typerend voor dit opleidingsprofiel zijn de thema's zoals Weer en Klimaatverandering, Conflictgebieden, Wereldburgerschap en de opdrachten die in de eigen omgeving worden uitgevoerd. Het denken in scenario's is daarbij kenmerkend voor de toekomstgerichte focus van de opleiding. Er zijn enige verschillen tussen de voltijdse en deeltijdvariant van de opleiding. Het panel ondersteunt het voornemen van de opleiding om de inhoud van deze varianten verder te harmoniseren. De studenten zijn zeer positief over de opleiding Aardrijkskunde. Sinds 2018 krijgt deze opleiding het predicaat topopleiding van de HBO-Keuzegids.

In de opleiding Economie herkent het panel de vakinhoud in de thema's van de modules zoals Macro-economie, Micro-economie en Bedrijfseconomie. Daarnaast is de aansluiting op de examenprogramma's van het (v)mbo te herkennen aan de aandacht die wordt geschonken aan Ondernemerschap en Financieel Management. In de modules Bedrijfsadministratie 1 en 2, Management 1 en 2, en de module Belastingen wordt deze vakinhoud behandeld. De ondernemersvaardigheden komen daarnaast in één van de ateliers specifiek aan bod. In het atelier Papenburg werken studenten samen met Duitse studenten aan een ondernemingsplan voor een denkbeeldige onderneming.

Het panel ziet bij de opleiding Geschiedenis dat het algemene onderwijsconcept goed is vertaald naar de specifieke vakinhoud van deze opleiding. De vakinhoudelijke onderdelen zijn herkenbaar door de thema's van de modules, zoals Kruistochten, Van Pauper naar Burger, Stadse Fratsen of Religie en beeldvorming. De studenten zijn tevreden over het programma. Ze geven aan dat het inhoud van het onderwijs hen motiveert en dat er veel interactie plaatsvindt. De onderwerpen zijn inspirerend en dagen uit om grenzen te verleggen. Studenten geven aan dat zij leren om lastige onderwerpen en angsten te overwinnen, waarbij ze ervaren dat er fouten kunnen en mogen worden gemaakt. Volgens de studenten kent de opleiding een mooie balans tussen colleges en activerende werkvormen. Het panel vindt het positief dat de contacttijd van de voltijdse variant in vijf dagdelen verdeeld over drie dagen wordt geroosterd. Deze opzet leidt ertoe dat studenten relatief veel op de hogeschool aanwezig zijn. Dit heeft een positief effect op de groepsvorming en bevordert de onderlinge samenwerking. Het panel ondersteunt de verwachting van de opleiding dat op deze wijze meer overzicht is en dat het studierendement zal verbeteren.

Bij de opleiding Maatschappijleer ervaart het panel een positieve sfeer en een grote onderlinge betrokkenheid. Studenten zijn zeer betrokken bij de opleiding en de docenten schenken veel aandacht aan de studenten. Het panel vindt dit passend voor deze opleiding waarin studenten leren om leerlingen te begeleiden in de vaardigheden om te bepalen hoe ze zich verhouden tot de wereld om hen heen. Het panel herkent in het programma een goede afgewogen balans tussen vak kennis, vakdidactische en pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden. Zo is er in het atelier Criminaliteit en veiligheid ook een cursus Criminaliteit opgenomen om de benodigde vakinhoud in dit atelier voldoende aan bod te laten komen. De studenten geven aan dat ze goed begeleid worden in hun ontwikkeling en dat ze een brede belangstelling ontwikkelen. Volgens het panel besteedt de opleiding hierbij voldoende aandacht aan actuele maatschappelijke thema's zoals Burgerschap en Bildung.

Vakdidactiek en Design Based Education

In de eerste twee jaren van de opleidingen spelen de ateliers een belangrijke rol in het ontwikkelen van de vakdidactische vaardigheden. Het eerste atelier van de opleiding heeft een voor de opleiding typerend onderwerp. De opleiding Aardrijkskunde start met het atelier Ontdek het Aardrijkskundeonderwijs en Economie begint met het atelier Ontdek de leraar Economie 1. Geschiedenis start met het atelier Helden en Maatschappijleer start met het atelier Kritische Denkvaardigheden. In de daarop volgende ateliers zijn de vakdidactische vaardigheden herkenbaar. Bij Aardrijkskunde zijn dit bijvoorbeeld de ateliers Kaartvaardigheden, Belevingsonderwijs en Veldwerkvaardigheden. Bij Economie betreft het ateliers over het leraarschap Economie, vakdidactiek en het atelier Buitenland, waarin studenten internationale en interculturele vaardigheden opdoen. De vakdidactiek komt ook in de ateliers van Geschiedenis aan bod, zoals in het atelier Drama en het atelier Wereldgeschiedenis. Bij Maatschappijleer is een atelier specifiek gericht op onderwijskunde en vakdidactiek maatschappijleer. Naast het algemene atelier Diversiteit en Burgerschap voeren de opleidingen Aardrijkskunde, Geschiedenis en Maatschappijleer gezamenlijk het atelier Conflictgebieden uit. In dit atelier ontwerpen studenten vanuit deze opleidingen samen onderwijs waarin de verschillende aspecten van conflicten in de wereld worden belicht. Het onderwijs wordt in opdracht van veelal partnerscholen ontworpen en in de praktijk uitgevoerd.

Het panel stelt vast dat alle opleidingen in de ateliers voldoende de nadruk kunnen leggen op vakinhoudelijke kennis en vakdidactische vaardigheden. Het panel vindt het positief dat studenten de gelegenheid krijgen om de leeruitkomsten aan te tonen binnen de context van hun opleiding. Volgens het panel is dit volledig in lijn met de visie van de opleidingen dat docenten de ateliers en studenten de leeruitkomsten in de context van hun opleiding in kunnen vullen. Het panel merkt op dat in de opleidingen in verschillende mate wordt stil gestaan bij de gekozen werkvormen. Zo stelt de opleiding Geschiedenis de bekwaamheden in elke module steeds in samenhang met de gekozen werkvormen aan de orde. Het panel moedigt de overige opleidingen en met name de opleiding Economie aan om ten behoeve van de dubbele loop van het leren, de gekozen werkvormen te bespreken met studenten. Verder is het panel tevreden over de producten die in de verschillende ateliers worden opgeleverd. Er worden creatieve onderwijsproducten voor het mbo- en avo-onderwijs opgeleverd zoals in het atelier Conflictgebieden. De onderwijsproducten worden ontwikkeld voor het leergebied Mens & Maatschappij. De studenten van het cluster Gamma I geven aan dat het DBE-concept telkens

terugkomt in de opleiding. Het onderzoeken en ontwerpen van onderwijs volgens het DBE-concept is voor hen als het ware een tweede natuur geworden.

Docenten

De docenten van het cluster Gamma I zijn ondergebracht in twee teams: het opleidingsteam Aardrijkskunde, Economie en Maatschappijleer en het opleidingsteam Geschiedenis. Aan de hand van de docentenoverzichten en de studentenaantallen stelt het panel vast dat er in beide opleidingsteams voldoende docenten beschikbaar zijn. Ondanks het feit dat de formatie toereikend lijkt, merkt het panel dat er bij de docenten sprake is van een relatief hoge werkdruk. Volgens het panel wordt dit veroorzaakt door de vernieuwingen die in het onderwijs gaande zijn, zoals het DBE-onderwijs en het Experiment Leeruitkomsten. Het panel ziet dat de docenten in staat zijn om deze vernieuwingen door te voeren maar merkt ook dat de docenten hoge ambities aanhouden bij het invoeren van deze vernieuwingen.

De docenten zijn vakinhoudelijk en onderwijskundig gekwalificeerd en beschikken over de verschillende praktijkervaringen in het algemeen voortgezet onderwijs of het (voorbereidend) middelbaar beroepsopleiding. In beide teams is één docent lid van de kennisring Lectoraat Vitale Vakdidactiek. De opleidingen zijn daardoor verbonden met het vakdidactische onderzoek van de hogeschool. De studenten zijn zeer tevreden over de docenten en waarderen de betrokkenheid en bereikbaarheid van de docenten. Typerend hierbij is het continu in gesprek blijven met de studenten bij alle vernieuwingen in het onderwijs. Het panel merkt dat de kwaliteitscultuur bij de docenten goed is ontwikkeld. Door de korte communicatielijnen worden studenten adequaat van informatie voorzien en reageren opleidingen snel op vragen en veranderingen.

Update flexibele deeltijdvarianten

Bij de beoordeling in het kader van het Experiment Leeruitkomsten is vastgesteld dat de flexibele deeltijdprogramma's van het deelcluster Gamma I een goede mix van vakinhoud, vakdidactiek en pedagogiek bevatten. Daarnaast werd geconstateerd dat de opleidings specifieke modules goed aansluiten bij de actualiteit van de vakgebieden. Het panel stelt vast dat deze bevindingen nog steeds geldig zijn. Het panel waardeert het dat de studenten de mogelijkheden die de flexibele programma's bieden, bijvoorbeeld om te versnellen, steeds vaker gebruiken. Een deeltijdstudent Geschiedenis gaf aan dat het mogelijk is om de vierjarige deeltijdopleiding in drie jaar af te ronden. Het panel ziet daarnaast dat vakinhoudelijke modules van de voltijdse variant onderdeel uitmaken van de grotere modules van de deeltijdvariant. Het panel vindt dit positief en moedigt deze afstemming aan gezien de relatief beperkte aantallen studenten in de flexibele deeltijdvariant van de opleidingen.

Onderbouwing cluster Gamma II

Inhoud opleidingen

Het programma en de leeromgevingen van de opleidingen Gezondheidszorg en Welzijn (verder GW) en Omgangskunde zijn volgens het panel goed en in lijn met de landelijke profielen vormgegeven. Hierbij valt het panel de sterke koppeling tussen de praktijk en de opleiding in positieve zin op. De studenten worden in duidelijke leerlijnen, met name Professioneel Profiel en Handelingsbekwaam, door de opleiding heen en tevens opleidingsoverstijgend, begeleid in hun groei tot startbekwaam leraar. Studenten vertellen dat het panel dat zij het vormvrije eindwerk van Professioneel Profiel als een waardevolle afsluiting van hun opleiding tot leraar zien. Het

panel sluit zich na inzage van een aantal voorbeelden hierbij aan. De opleidingen leggen ook verband tussen de leerlijnen. Een voorbeeld hiervan is pedagogiek, dat relevant is voor beide genoemde leerlijnen. Het onderbrengen van de vakspecifieke modules in leerlijnen, aan de hand van leeruitkomsten, is bij de voltijdvarianten van de opleidingen gedeeltelijk nog in ontwikkeling. De beschrijvingen van de opleidingsspecifieke modules geven aan, aan welk onderdeel of domein van de landelijke kennisbasis wordt gewerkt. Het panel vindt de inhoud van de onderwijsprogramma's met de werkvormen passend en concludeert dat de onderwijseenheden de kennisbases en wettelijke bekwaamheden omvatten en de studenten voorbereiden op de beoogde leerresultaten en tevens de toekomstige werkomgeving.

De opleiding GW werkt veel met practica, bijvoorbeeld in de speciaal voor de opleiding ingerichte keuken. Daarnaast zijn er werkcolleges, begeleiding in ateliers en werken studenten met coaches in leergroepen. Een volgens het panel kenmerkend voorbeeld uit het onderwijsaanbod van de opleiding GW is de leeruitkomst Facilitaire dienstverlening en voeding 3. Hierin tonen studenten hun leeruitkomst aan met het organiseren, bereiden en serveren van een viergangendiner voor bijvoorbeeld kwetsbare ouderen. Hierbij wordt samengewerkt met praktijkschool Piter Jelles Brêge. De opleiding biedt theorielessen aan, de studenten werken in leergroepen in de context van de praktijkschool met coaching van twee docenten van de opleiding.

De opleiding Omgangskunde heeft ten tijde van de visitatie alleen deeltijdstudenten en voltijdstudenten die de kopleerroute (kopopleiding) volgen. Alle studenten zijn daardoor actief in het werkveld, waarbij deeltijdstudenten soms hun 'oude' baan nog uitoefenen naast stages bij opleidingsscholen. Het panel constateert dat studenten ook bij deze opleiding de kennis die hen aangereikt wordt, direct toepassen in de praktijk. De opleiding werkt veel met coachings/themabijeenkomsten omdat 'interactie met elkaar' voor Omgangskunde van groot belang is en de groep als leermiddel wordt ingezet. Zo zijn er bijeenkomsten groepsdynamica, communicatie en intervisie. Docenten plegen in deze bijeenkomsten interventies op het moment dat er iets gebeurt in de groep onder het principe 'hier-en-nu-situatie' inzetten. Studenten leren hierdoor hoe zij dit principe zelf kunnen inzetten in hun eigen praktijk. De opleiding gebruikt activerende, betekenisvolle werkvormen, gebruikmakend van bijvoorbeeld 'het Roos van Leary-kleed', de 'hoeden van Bono' of diversiteitsposters. De studenten werken regelmatig in leergroepen, waarbij zij van elkaar leren, elkaar inspireren en elkaar feedback geven.

Het panel waardeert de ruime mogelijkheden die studenten van met name de opleiding Omgangskunde hebben om internationale ervaring op te doen door de contacten en duurzame samenwerking met Kangoeroe Highschool in Suriname. Studenten Omgangskunde en studenten van de overige lerarenopleidingen, waaronder ook GW, hebben de mogelijkheid lesmaterialen, studiecoaching en lessen te ontwikkelen voor deze scholen in Suriname of daar een stage of minor te doen. Tijdens de coronapandemie zijn studenten online betrokken geweest bij de school ter plaatse, waardoor zij toch in een internationale omgeving werkten. Het panel waardeert deze internationale uitdagingen voor studenten van de opleidingen, naast de reguliere kansen die TLO biedt.

De kopopleiding die de studenten van (met name) Omgangskunde volgen, is sterk doorontwikkeld. De keuzes hierin vindt het panel goed onderbouwd. Vakdidactiek wordt door de opleidingen in deze leerroute zelf gegeven, waarbij voor andere, bijvoorbeeld pedagogische onderdelen, docenten van meerdere opleidingen betrokken zijn. De opleiding is helder

gestructureerd waardoor studenten in korte tijd veel kunnen bereiken. De leerroute gebruikt het materiaal dat ook in de ateliers en andere onderdelen van GW en Omgangskunde wordt gebruikt, waardoor de afstemming goed is en de kopopleiding niet alle modules zelf hoeft te ontwikkelen. Studenten zien een duidelijke rode lijn in de opleiding en vinden het een goede, robuuste opleidingsroute.

Vakdidactiek en Design Based Education

Beide opleidingen zien vakdidactiek, waar vakkennis, pedagogiek en werkplekleren samenkomt, als een belangrijk deel van hun opleiding. De opleidingen leiden docenten op die veelal gaan werken in het (v)mbo of het praktijkonderwijs en sluiten derhalve aan op de visie van wendbaar vakmanschap: 'het vermogen om te leren tijdens het werken' zoals gedefinieerd door het lectoraat Vitale Vakdidactiek. Voltijd studenten leren dit met name in de ateliers en tijdens hun werkplekleren, de deeltijdstudenten hebben een grote module Vakdidactiek van 30 EC. De afgelopen jaren hebben de opleidingen grote ontwikkelingen doorgevoerd ten aanzien van deze deeltijdmodule en er wordt nu door de twee opleidingen nauw samengewerkt. De studenten worden begeleid met themabijeenkomsten, ateliers/werkplaatsen en bijvoorbeeld met beeldbegeleiding aan de hand van opgenomen lessen. Het werken in leergroepen is hierbij niet meer vrijblijvend, hetgeen bijdraagt aan het doorlopend blijven ontwikkelen in samenwerking met elkaar.

De ateliers die de opleidingen uitvoeren zijn doorwrocht, zijn mooi vormgegeven en worden goed uitgevoerd. Een voorbeeld van een (voltijds)vakoverstijgend atelier is Mediawijsheid multidisciplinair werken. Studenten van de TLO-opleidingen Wiskunde, Nederlands/Fries en Gezondheidszorg & Welzijn werken hier samen met studenten van Creative Business aan een opdracht vanuit de beroepspraktijk. De opdrachtgevers zijn afkomstig uit ongeveer 15 vo- en mbo-scholen uit Friesland, Groningen en Suriname. Een voorbeeld van een op te lossen probleem is: vierdejaars vmbo-leerlingen kunnen tijdens de kooklessen niet rekenen met inhoudsmaten. De studenten werken vanuit hun eigen expertise aan een onderwijsinterventie in multidisciplinaire groepen waarbij zij gebruik maken van de DBE-cyclus. In andere ateliers werken studenten van de opleidingen GW en Omgangskunde bijvoorbeeld aan de hand van de DBE-methodiek aan opdrachten voor de Kangoeroe Highschool. In de deeltijdvarianten en de kopopleiding wordt tijdens de modules burgerschap en vakdidactiek gewerkt vanuit de DBE-principe. De studenten die de kopleerroute volgen, nemen deel aan diverse (opleidingsoverstijgende) ateliers gedurende hun traject. Sommige studenten nemen in de afstudeerfase deel aan een Lesson Study.

De voltijdstudenten van GW zijn in tegenstelling tot de voltijdstudenten van de andere opleidingen vanaf jaar één een dag per week op een opleidingsschool in het (v)mbo of praktijkonderwijs vanuit het atelier Leren in de praktijk. Zij zien twee onderwijsrichtingen in het eerste jaar doordat ze na een semester van opleidingsschool wisselen. De studenten werken aan een vraagstuk of opdracht als 'Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat de leerlingen de keuken na een kookles schoon en opgeruimd achter laten?' en 'Hoe kunnen de breinprincipes geïntegreerd worden bij de lessen zorg en welzijn?' volgens de stappen van de DBE-cyclus. Begeleiding wordt gegeven door docenten in het werkveld samen met docenten van de opleiding. Vanaf jaar 2 volgen de voltijdstudenten de reguliere werkplekleren-opzet. Het panel waardeert deze vroege integratie van DBE en werkplekleren voor de studenten.

Docenten

Het panel heeft kennis mogen maken met een betrokken en deskundig team. Het team is ontwikkelingsgericht en enthousiast: het panel ervaarde een sterke 'flow' in het team. De docenten zijn zondermeer vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch bekwaam in hun vakgebied en zijn betrokken bij de studenten. Alle docenten hebben een relevante mastergraad en zijn (op één na) in het bezig van de certificaten Basis Didactische Bevoegdheid en een Basiskwalificatie Examinering.

Studenten roemen de bereikbaarheid en het persoonlijke contact met hun begeleiders. Wel constateert het panel dat tijdens de stages en tijd op de leerwerkplekken het contact en de verbinding met de opleidingen beperkt is. Het panel adviseert om het contact met studenten en hun werkplekbegeleiders tijdens de perioden op de werkplek zowel met voltijd- en deeltijdstudenten te verstevigen.

Het docententeam heeft door de ontwikkeling van de flexibele deeltijd, de herontwikkeling van de generieke delen van de voltijdprogramma, het invoeren van het DBE-principe, maar ook door de doorlopende ontwikkeling van de vakspecifieke elementen van de programma's een zware tijd achter de rug. De perikelen rondom onverwacht online lesgeven kwamen hier boven op. Het panel gunt het team nu rust en wat afstand van 'het ontwikkelen', ook om alle opgedane kennis te laten indalen en in kalmte te bezien of verbeteringen nog echt noodzakelijk zijn.

Update deeltijdvarianten

Het panel was bij de beoordeling in het kader van het Experiment Leeruitkomsten enthousiast over de wijze waarop de opleidingen waren vormgegeven en gebruikt maakten van de leerteams. Het panel onderschrijft die bevindingen. De opleidingen hebben de leeruitkomsten voor de deeltijdgroepen, mede naar aanleiding van de vorige visitatie verder aangescherpt. Daarbij is rekening gehouden met de samenhang tussen domeinen uit de landelijke kennisbases, een logische indeling van de verschillende vakinhouden en het maximum aantal toetsen per module. Individuele routes worden gestimuleerd vanuit een eerste uitgebreide bijeenkomst over de mogelijkheid van validatie en alternatieve examinering. Studenten en docenten worden hier stapsgewijs creatiever in, een ontwikkeling die het panel ondersteunt. In het hierboven beschreven atelier Mediawijsheid werken studenten GW samen met studenten van diverse opleidingen en de opleidingen GW en Omgangskunde ontwikkelen en geven de module Vakdidactiek grotendeels samen, waarmee de aanbeveling om meer samen te werken met opleidingen binnen TLO volgens het panel ten uitvoering is gebracht. Verdere samenwerking met andere opleidingen wordt door corona in een later stadium opgepakt door beide opleidingen, waar het panel begrip voor heeft.

Standaard 3 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard.

De lerarenopleidingen hebben een adequaat toetsbeleid en een professionele toetscultuur.

De toetsuitvoering is op orde. Het structureel inbedden van feedback binnen de opleidingen kan verder worden versterkt, waarbij formalisatie niet het doel is. Het panel vraagt aandacht voor de werklust van docenten en de examencommissie ten aanzien van toetsing en het geven van goede feedback. De proactieve, gedreven examencommissie voert haar wettelijke taak met zorg uit. Dit is belangrijk in deze fase van veel veranderingen waarin de lerarenopleidingen zich bevinden. Het panel vindt het positief dat de nieuwe toetscommissie zich in eerste instantie richt op de aanscherping van de ontvankelijkheidseisen van de single point rubric en het onderzoeken en versterken van de navolgbaarheid van de oordelen. Er is een goede afstemming tussen de examen-, toets- en curriculumcommissie. De drie commissies werken goed samen en de taakverdeling is helder, waarbij het raadzaam is om het lidmaatschap van een aantal leden in meerdere commissies te blijven monitoren. Het panel vindt dat de kwaliteit van toetsing en beoordeling op verschillende wijzen voldoende is geborgd. Dit geldt ook voor de borging van het eindniveau.

Onderbouwing

Toetssysteem en toetsbeleid

Het panel constateert dat het toetsbeleid van de lerarenopleidingen een specificering is van het hogeschoolbrede toetsbeleid en daar dus nauw bij aansluit. Het panel heeft gezien dat toetsing de laatste jaren flink in beweging is bij de lerarenopleidingen door de overstap naar het werken met leeruitkomsten. Dit gebeurt bij de deeltijdopleidingen vanwege het Experiment Leeruitkomsten en binnen de voltijdopleidingen vanwege Design Based Education (DBE), zoals vastgelegd in het hogeschoolbrede toetsbeleid. De doorvertaling naar het TLO-toetsbeleid, gespecificeerd in de opleidingsspecifieke toetsplannen, laat zien dat de lerarenopleidingen de laatste jaren zijn overgegaan op het werken met grotere eenheden. Bij de voltijdopleidingen zijn dit onderwijseenheden variërend van 5 tot 30 EC. Bij de deeltijdopleidingen zijn dit eenheden van leeruitkomsten, van standaard 30 EC, opgedeeld in maximaal zes leeruitkomsten. Voor de beoordeling zijn er vooral afspraken over de grotere eenheden die voor alle opleidingen van de lerarenopleidingen generiek zijn. 'Generiek' betekent niet dat de toetsen dezelfde vorm hebben en op alleen onderwijskundige inhoud gericht zijn: de generieke leeruitkomsten kunnen een specifieke vertaling per opleiding hebben, in elk geval voor wat betreft de vakspecifieke aspecten. Zo is er in de propedeuse voltijd een TLO-brede toets aan het eind van het jaar, waarin de leeruitkomsten voor de leerlijnen Handelingsbekwaam en Professionele Ontwikkeling beoordeeld worden binnen de opleiding. De grotere onderwijseenheid waar deze toets onder valt, hoeft niet voor alle opleidingen dezelfde te zijn qua inhoud, maar de toets zelf is dat wel.

Het panel vindt dit positief en typerend voor de ontwikkeling die de lerarenopleidingen aan het doormaken zijn. Er zijn TLO-brede afspraken gemaakt over de beoordeling van leeruitkomsten met behulp van gemeenschappelijke rubrics en kalibratie(s) over de opleidingen heen, maar de vakspecifieke inkleuring van de beoordeling ligt bij elke opleiding. De toetsing wordt in de loop van de studie steeds meer overstijgend: de afstudeerfase wordt over de opleidingen heen en met de opleidingsscholen, samen vormgegeven. De student concretiseert binnen de afstudeer-

leeruitkomsten zijn activiteiten naar het eigen vakgebied binnen de gekozen afstudeerrichting avo of mbo. Het panel vindt dat de afstudeerrichtingen mede hierdoor een sterke invulling krijgen. Het beoordelen van leeruitkomsten vraagt vaak om een portfolio of dossier waarin de student verschillende bewijzen bundelt, die de student gaandeweg de opleiding verzamelt door de leeractiviteiten die hij onderneemt en de feedback die hij daarop krijgt. De lerarenopleidingen willen dit de komende jaren wellicht als vorm van 'programmatisch toetsen' gaan inrichten, zodat de leercultuur steeds meer verschuift in de richting van een feedbackcultuur. Het panel vindt dit positief. Komend jaar gaat de curriculumcommissie onderzoeken of dit een passende ontwikkelrichting is.

Toetsuitvoering

Vergeleken met 2015 (de vorige reguliere visitatie) zijn de lerarenopleidingen minder gaan toetsen, door het werken met leeruitkomsten en grotere onderwijseenheden. Die verandering in toetsing is waarschijnlijk nog niet ten einde: komend jaar willen de lerarenopleidingen in beeld gaan brengen hoe zij meer formatief kunnen gaan handelen. Dat vraagt echter in veel opzichten professionalisering en een systematische manier om feedback te geven en de studievoortgang per student te kunnen volgen. Bij het maken en beoordelen van grote dossiers is nog winst te behalen: dit wordt door docenten en studenten als belastend ervaren. Het panel adviseert het management van de lerarenopleidingen om hier aandacht voor te hebben. De curriculumcommissie gaat onderzoeken of meer formatief toetsen (handelen) verandering kan brengen in reductie van het aantal toetsen en reductie van de omvang van dossiers.

De lerarenopleidingen zijn ook steeds meer 'samen' gaan beoordelen: zowel intern binnen de lerarenopleidingen, als extern met partnerscholen. Die ontwikkeling binnen 'Samen Opleiden' willen de lerarenopleidingen voortzetten. De samenwerking bij beoordelen wordt ook zichtbaar in bijvoorbeeld het steeds vaker kalibreren. Dat komt niet alleen een betrouwbare beoordeling van studenten ten goede, maar draagt ook aanzienlijk bij aan professionalisering van de opleidingsteams. De lerarenopleidingen kalibreren al vaak, maar wat volgens het panel nog verbetering behoeft is de vastlegging daarvan en de communicatie over de resultaten van de kalibratiesessies met docenten die geen examinator zijn.

In de voltijdopleidingen is het vooral de ontwikkeling van DBE in combinatie met Samen Opleiden die 'ruimte' vraagt in de toetsing. Het is immers de bedoeling, en ook in snel toenemende mate het geval, dat studenten hun leeruitkomsten aantonen aan de hand van verschillende praktijkvraagstukken binnen de specifieke context van hun (opleidings)school. In de praktijk is deze situatie al actueel in met name de onderwijseenheid 'Handelingsbekwaam leraar avo/(v)mbo' in de afstudeerfase: daartoe geschoolde schoolopleiders van opleidingsscholen functioneren als tweede examinator en worden ook formeel als zodanig geregistreerd door de examencommissie na vaststelling dat zij aan de geldende, door de examencommissie opgestelde eisen voldoen. Het werkplekieren in de voltijdopleidingen is sinds de vorige visitatie verschoven van stages waarin opdrachten vanuit de lerarenopleidingen binnen de school moesten worden uitgevoerd, naar periodes van werkplekieren waarin de studenten vanuit een eigen invulling werken aan de leeruitkomsten. Leerwegaafhankelijke toetsing daarvan maakt het mogelijk om de grote verschillen tussen de werkplekken (in schoolsoort en schoolconcept, maar ook in de mogelijke activiteiten voor deeltijd studenten in opleiding) te honoreren. Het panel vindt dit een goede ontwikkeling. Een andere ervaring ten aanzien van toetsing vanuit de deeltijdopleidingen die nu ook in de voltijdopleidingen toepassing vindt, is de

inperking van de wijze waarop toetsen in het formele leerplanschema benoemd worden. Tot voor kort was het bij veel lerarenopleidingen gebruikelijk om een toets zo precies mogelijk te benoemen, niet alleen naar inhoud, maar ook naar vorm. Hoewel dat positieve kanten heeft wat betreft de duidelijkheid, heeft het ook twee nadelen: ten eerste staat het leerwegaafhankelijkheid in de weg, als de gekozen toetsvorm is afgestemd op een opleidingsopdracht, en ten tweede zorgt het voor erg veel 'bezemtoetsen' als de vorm van een toets verandert. Bij de deeltijdopleidingen is daarom vanaf het begin in het ontwerp opgenomen dat op het niveau van de leerplanschema's alleen gesproken kon worden over:

1. assessment (portfolio-assessment, performance-assessment of een combinatie van beide)
2. schriftelijk tentamen/kennis- of vaardigheidstoets
3. opdracht.

Deze drie toetsbenamingen zijn vanaf 2020 ook in gebruik voor de generieke toetsen binnen de voltijdopleidingen. Ze geven ruimte en zorgen er voor dat het studentinformatiesysteem Progress niet ieder jaar hoeft te worden aangepast. Met de door COVID-19 afgedwongen noodzaak om de toetsing zoveel mogelijk te veranderen naar online toetsvormen, hadden de lerarenopleidingen voordeel van deze brede toetsbenamingen. De verplichte landelijke kennistoets (LKT) die bij elke tweedegraads lerarenopleiding hoort en door elke student (voltijd of deeltijd), behaald moet worden, is in wezen al een leerwegaafhankelijke kennistoets. Voor de borging van de kennisbasis nemen de verschillende opleidingen actief deel aan de peerreviews die landelijk door de LVO's georganiseerd worden. Deze peerreviews betreffen ook het beheersingsniveau en spelen daarom een belangrijke rol, ook in borging van de toetsing. De omslag naar leerwegaafhankelijk beoordelen betekent een grote omslag voor examinatoren. Er is (veel) meer dan voorheen afstemming en kalibratie nodig om binnen de diversiteit van bewijzen tot een passende beoordeling te komen. Deze verschuiving naar verantwoorde intersubjectiviteit als basis voor toetsing en validering leren de lerarenopleidingen door te discussiëren en professionaliseren op studiedagen en in de teams. Voorbeelden hiervan zijn studiedagen als 'Toetsing als kans om te leren' en een TLO-brede studiemiddag over hoe om te gaan met rubrics.

Anders dan bij de voltijdopleidingen maakt TLO bij de flexibele deeltijdopleidingen onderscheid tussen standaardvalidering, maatwerkvalidering en validering/examinering binnen de reguliere toetsing. Standaardvalidering is de traditionele vrijstelling op grond van formele getuigschriften van opleidingen met een CROHO-registratie. Aankomende studenten krijgen deze informatie voor aanvang van de studie toegestuurd, zodat zij voor inschrijving al een inschatting kunnen maken en meteen na inschrijving vlot kunnen (standaard)valideren. Deze aanvragen komen (nog steeds) veel voor. De aanvragen voor maatwerkvalidering zijn niet op basis van reguliere getuigschriften en vragen iets uitgebreidere documentatie met een reflectie van de student, op grond waarvan door de opleiding een advies wordt gegeven aan de examencommissie die dat al dan niet bekrachtigt. Deze maatwerkvalideringen komen steeds meer voor.

Alle toekenningen van validering lopen dus via de examencommissie. Daarbij gaat de betrekkelijk eenvoudige procedure voor standaardvalidering rechtstreeks van student naar examencommissie, terwijl de procedure voor maatwerkvalidering via de examinatoren en modulebeheerder(s) van de betreffende leeruitkomsten naar de examencommissie gaat. De examinatoren geven een onderbouwd advies aan de examencommissie, die na een procedurele controle en goedkeuring toestemming geeft aan de studievoortgangsadministratie om het resultaat in te voeren. De examencommissie zoekt ook actief mee naar meer efficiëntie, zowel voor de studenten, de examinatoren als voor de examencommissieleden. Validering in de vorm van de inbreng van eigen bewijzen binnen portfolio's of andere examinering van

leeruitkomsten valt onder de derde vorm en is de verantwoordelijkheid van de examinerator van een onderwijseenheid of leeruitkomst daarbinnen. Ook hiervan maken studenten vaker actief gebruik.

De regel is dat afstudeermodules in de deeltijd niet standaard gevalideerd mogen worden of maatwerkvalidering vooraf kunnen krijgen. De enige vorm die hier is toegestaan, is de derde vorm: inbreng van bewijzen binnen de gevraagde portfolio's, met name in het geval dat een student meerdere bevoegdheden wil behalen in verwante vakken is dit een mogelijkheid. Bovendien geeft dit de ruimte aan deeltijdstudenten die al langere tijd on- of onderbevoegd voor de klas staan, om sneller hun handelingsbekwaamheid aan te tonen. Voor Didactisch Ontwerp geldt hetzelfde: studenten met onderzoeksvaardigheden uit eerdere opleidingen of ervaring als onderzoeker (bijvoorbeeld na een studie psychologie) zullen sneller een onderzoek binnen de gevraagde praktijkcontext kunnen doen. Eindwerken worden in alle gevallen volgens de actueel geldende (single-point) rubric beoordeeld. Het panel vindt het actief gebruik van deze verschillende wijzen van validering een positieve ontwikkeling en moedigt zowel de lerarenopleidingen en examencommissie aan om vooral de validering/examinering binnen de reguliere toetsing in gezamenlijkheid te bevorderen en verder te ontwikkelen.

Borging kwaliteit toetsing en beoordeling: algemeen

Het panel vindt de borging van de kwaliteit van toetsing en beoordeling goed. Voor borging van de kwaliteit van de toetsing zetten de lerarenopleidingen in op diverse sporen. Ten eerste is er de verantwoordelijkheid van de opleidingsteams om de professionaliteit in toetsing te stimuleren (ruim 90% van de docenten heeft de BKE behaald) en om vanuit het eigen toetsprogramma zoveel mogelijk aan de hand van het vierogenprincipe toetsen en toetsmatrijzen te ontwikkelen, te evalueren en bij te stellen. Bij mondelinge assessments (CGI's) zijn altijd twee assessoren aanwezig. Ten tweede nemen alle opleidingen deel aan de peerreviews met collega's van andere instellingen, georganiseerd vanuit het landelijk vakoverleg (LVO). Daarbij gaat het ook nadrukkelijk over toetsing van de kennisbases en eindniveau. Ten derde wordt TLO-breed gekalibreerd ten aanzien van opleidingsoverstijgende toetsen en rubrics. De drie toetsen in de afstudeerfase kennen sowieso elk twee examinatoren. Mocht er sprake zijn van een tweede examinerator uit het werkveld, dan wordt deze benoemd op basis van ervaring en een voltooide training examinering. De kwaliteit van toetsing wordt ook geborgd doordat er op TLO-niveau toetsbeleid is dat wordt gespecificeerd in de opleidingsspecifieke toetsplannen, en is er een TLO-brede examencommissie met toetscommissie. Ten slotte zijn de LKT's extern (landelijk) gevalideerd.

Borging kwaliteit toetsing en beoordeling: examencommissie en toetscommissie

Het panel heeft een proactieve, gedreven examencommissie, toetscommissie en curriculumcommissie gesproken die nauw betrokken zijn bij de ontwikkelingen qua toetsing. Het panel vindt dat de examencommissie, toetscommissie en curriculumcommissie goed op elkaar zijn ingespeeld. Ondanks dat de huidige examencommissie van de lerarenopleidingen pas vier jaar in deze vorm functioneert, de toetscommissie één jaar en de curriculumcommissie drie jaar, vindt het panel dat de taken en verantwoordelijkheden op correcte wijze bij elke commissie zijn belegd en dat deze verdeling helder is bij (leden van) deze drie commissies. Een aantal docenten is lid van meerdere commissies, hierbij vindt het panel het belangrijk dat de commissies blijven toezien op het correct invullen van de verschillende taken ('petten') die deze leden hebben in de verschillende commissies. De examencommissie draagt (naast de gebruikelijke taken) onder andere zorg voor de jaarlijkse update van de valideringsgids voor de flexibele deeltijd en

adviseert actief in het bijstellen van procedures en het vaststellen van de rubrics voor de eindwerken. COVID-19 heeft de examencommissie ook voor nieuwe kwesties gesteld. Bij het omschakelen naar online toetsing is hogeschoolbreed online proctoring ingezet. De inzet van digitale toetsing heeft er voor gezorgd dat nagenoeg alle toetsen konden doorgaan en dat portfolio's in een online assessment besproken konden worden. Daarbij hebben de lerarenopleidingen er profijt van gehad dat er voor de flexibele deeltijdopleidingen al veel nagedacht was over andere vormen van (leerwegaafhankelijk) toetsen.

In het gesprek met de examencommissie heeft het panel vernomen dat de evaluatie, analyse, administratie en archivering van (de beoordeling van) toetsen systematischer en beter kan. Het panel adviseert de lerarenopleidingen en de examencommissie om daar meer aandacht aan te schenken. Hierop aansluitend adviseert het panel om de resultaten van kalibraties verder te stroomlijnen en af te stemmen met bijvoorbeeld de examencommissie, omdat deze nu nog niet altijd toegang heeft tot de resultaten en verslagen van kalibratiesessies. Het panel vraagt kortom aandacht voor alertheid op de 'kleine kwaliteit' in toetsing en met name de processen rondom archivering van toetsevaluaties en toetsanalyses.

De meeste leden van de examencommissie hebben (gezamenlijk) hun SKE gedaan of zijn daarmee bezig. Eén van de nieuwste leden heeft in het kader van haar BKE onderzoek gedaan naar het beoordelen binnen ateliers. Dat heeft voor de opleiding en de examencommissie interessante casuïstiek opgeleverd. Met ingang van afgelopen jaar wordt er nog sterker ingezet op afstemming van de toetsing binnen de leerlijn onderwijsontwerp, in elk geval voor wat betreft de TLO-brede ateliers. De hoeveelheid en diversiteit van taken van de examencommissie zijn vanwege de wetgeving ten aanzien van examencommissies in de loop der jaren aanzienlijk verzaamd. Mede om deze reden is er een toetscommissie in het leven geroepen. Deze toetscommissie, die gevraagd en ongevraagd advies uitbrengt aan de examencommissie, heeft als taak om steekproefsgewijs de toetsing te checken op validiteit, betrouwbaarheid en transparantie en via de examencommissie ook over andere zaken met betrekking tot beoordeling advies uit te brengen. Als een van de eerste taken heeft de toetscommissie, in vervolg op de TLO-brede studiemiddag over toetsing, de ontvankelijkheidscriteria en cesuur van de beoordelingsrubrics (single-point rubrics) in de afstudeerfase onder de loep genomen. De toetscommissie heeft daarover haar advies uitgebracht aan de examencommissie. Binnen de PDCA-cyclus van het bijstellen van de gemeenschappelijke rubrics is dit advies vervolgens verwerkt in de rubrics voor het jaar 2021-2022. Ook heeft de toetscommissie een handreiking gemaakt voor het correct invullen van beoordelingsrubrics. Het panel vond bij een aantal beoordeling van eindwerken de beoordeling V of G niet goed navolgbaar hoe examinatoren tot hun definitieve beoordeling waren gekomen. De examencommissie heeft inmiddels aanvullende richtlijnen ontwikkeld om de navolgbaarheid te vergroten, zo moet er nu verplicht worden aangegeven bij een (deel)beoordeling G (goed), waarom het meer dan V (voldoende) is. De verwachting van de examencommissie is dat kalibratiesessies zullen leiden tot een gemeenschappelijke 'taal' bij alle betrokken examinatoren, waardoor beoordelingen eenduidiger en beter navolgbaar worden.

Borging en toetsing eindniveau

Het panel vindt dat de lerarenopleidingen het eindniveau passend toetsen en goed borgen, bijvoorbeeld door gedegen externe validatie in de vorm van landelijke peerreviewsessies. Het eindniveau wordt ook geborgd door het vierogenprincipe toe te passen bij de beoordeling, het regelmatig uitvoeren van kalibreersessies door beoordelaars, de certificering van

werkveldexaminatoren en het benoemen van examinatoren door de examencommissie en het trainen van assessoren. Daarnaast doet de examencommissie bijvoorbeeld checks op beoordelingsrubrics. Het eindniveau wat betreft de vakinhoudelijke bekwaamheid wordt daarnaast geborgd door de LKT die per opleiding landelijk wordt afgenomen. Binnen de leerplannen van de lerarenopleidingen is de toets gepositioneerd in jaar 3 van de voltijd en de hoofdfasemodule Verdieping vakgebied of Vakdidactiek voor de deeltijdstudenten. Voor de deeltijdstudenten geldt dat de LKT altijd gedaan moet worden, ook als de rest van de module waartoe de toets behoort, gevalideerd wordt.

Update flexibele deeltijdvarianten

De aanbeveling van het panel in 2020 om een volgende stap te zetten in de verdere clustering van toetsen en om overal gebruik te maken van maximaal zes toetsen per module en het schrappen van de extra (deel-)toetsen, is gerealiseerd. Bij deeltijdopleiding Engels is deze aanpassing doorgevoerd voor studiejaar 2021-2022. De deelraad medezeggenschap ziet bovendien sinds dit studiejaar goed toe op het maximaal aantal toetsen per eenheid bij het vaststellen van de OER. Er is wel een uitzondering geformuleerd op de regel voor zes toetsen voor de internationale taaltoetsen die horen bij de LKT (Duits, Engels, Frans)

De aanbeveling van het panel na de visitatie in 2020 om aandacht te besteden aan het beter invullen van de beoordelingsformulieren en om door kalibratiesessies te komen tot een breed gedeeld normkader, is onder andere opgepakt door hier een studiemiddag in april 2021 aan te wijden. Bovendien zijn er voor 2021-2022 extra kalibratiesessies gepland, aan de hand van formats gerelateerd aan het kalibratiedoel. Het panel constateert dat de examencommissie en de opleidingen tijdens kalibratiesessies aandacht besteden aan het ontwikkelen van een breed gedeelde 'taal' qua het beoordelen aan de hand van rubrics. Tot slot heeft de toetscommissie een handreiking gemaakt voor examinatoren voor het invullen van beoordelingsrubrics. Het panel waardeert dat de examencommissie en de opleidingen samen optrekken in de genomen stappen.

Opleidingsspecifieke onderbouwing

Onderbouwing cluster Talen

Het panel ziet een gedegen toetsprogramma bij de opleidingen talen. Er is variatie in toetsvormen. De opleidingen toetsen de modules taalvaardigheid voornamelijk aan de hand van zowel schriftelijke als mondelinge kennis- en vaardigheidstoetsen. Kennis van literatuur, cultuur en taalkunde wordt afgewisseld met kennistoetsen en met opdrachten (zoals een filmanalyse, een (video)presentatie of een dramaproject) getoetst. De studenten moderne vreemde talen gaan op voor respectievelijk hun Cambridgecertificaat (Engels), Goethecertificaat (Duits) of TCF-certificaat (Frans) in het derde jaar. Zij worden hier gedegen op voorbereid. Studenten Nederlands, Duits, Engels en Frans doen eveneens in dit jaar de LKT. Zij voelen zich hier eveneens goed op toegerust. De opleiding Fries kent geen LKT. Borging van het toetsen van de vakkennis gebeurt daarom bij Fries extern door peer reviews met het platform 10voordeleraar en met De Algemiene Fryske Ûnderrjocht Kommisje (een instelling op het gebied van de Friese taal en cultuur). Intern stemt de opleiding Fries af met de andere talenopleidingen en het lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid.

De hoeveelheid toetsen is in de verschillende opleidingen afgenomen, onder andere in navolging van het advies naar aanleiding van de FO-beoordeling van 2020. Er wordt nu veel gedaan aan integratieve toetsing en aan formatieve toetsing met kwalitatief goede en uitgebreide feedback. Dit wordt door studenten gewaardeerd. Hoewel tijdrovend, geven de docenten aan deze werkwijze ten aanzien van feedback te dragen en er tijdwinst tegenover te kunnen plaatsen door het verminderde aantal summatieve toetsen. Er wordt veel gekalibreerd en afgestemd, ook over de wijze van effectief feedback geven: aan het einde van een document of al 'co-teachend' direct in de les. Het panel waardeert deze benadering, maar vraagt wel oog te houden voor de geschetste tijdsinvestering.

Studenten geven aan het toetsprogramma evenredig te vinden: de toetsen zijn gelijkmatig verdeeld over de onderwijsperioden. De FO-studenten geven aan niet te verzanden in bijvoorbeeld het in een keer toekennen van 30 EC als aan de onderdelen is voldaan; de deelopdrachten geven een duidelijke structuur en kunnen stap voor stap doorlopen worden.

Het panel constateert dat de kleine kwaliteit in toetsopdrachten van studenten, aandacht verdient. Het gaat hierbij om correct taalgebruik, correcte hantering van de APA-normen en juiste weergave van bronnenlijsten. Daarbij ziet het panel dat het vierogenprincipe niet altijd zichtbaar wordt toegepast, doordat er een gezamenlijk ingevuld beoordelingsformulier wordt overhandigd. De individuele bijdrage van de beide beoordelaars is hierdoor niet altijd traceerbaar.

Docenten zijn tevreden over het gebruik van de single-point rubric: docenten geven aan dat het vrijheid biedt. Ook studenten ervaren deze systematiek over het algemeen als prettig, alleen studenten die meer houvast willen kunnen het soms als nadelig ervaren. Wel geven zij aan in de aanloop veel en goede feedback te ontvangen, zoals hierboven vermeld. Het panel is enthousiast over het feit dat de opleiding zelf maatwerk van studenten valideert.

Onderbouwing cluster Bèta

Binnen het biologieteam wordt een uniforme wijze om toetsen te maken en te borgen gehanteerd. Een toetsmatrijs wordt gebruikt als template, met eenzelfde verhouding tussen open en MC-vragen en waarin de cognitieve niveaus waarop de verschillende leerdoelen worden getoetst, inzichtelijk worden gemaakt. Kennistoetsen worden in de digitale omgeving Quayn gemaakt en gearhiveerd. Tentamen, hertentamen en proeftentamen worden tegelijkertijd door de desbetreffende docent gemaakt. Binnen het docententeam wordt het vierogenprincipe toegepast bij het nakijken van elkaars toetsen. Biologie wil formatieve toetsing inzetten als een middel om van toetsing ook iets te kunnen leren en als middel om de studenten de regie over hun eigen leerproces te geven. Binnen de ateliers, en dit jaar ook tijdens een vakinhoudelijke cursus, oefenen studenten met het geven van peerfeedback, en zo met en van elkaar te leren. Het panel moedigt de opleiding aan om de wijze waarop beoordelingen narratief geformuleerd worden, te verbeteren. Het panel vindt het positief dat de opleiding dit opgepakt heeft en dat dit ook zal worden doorgevoerd bij de beoordeling van de eindwerken zodat ook voor buitenstaanders de beoordeling helder(der) is.

In de ateliers van de lerarenopleiding Natuurkunde speelt formatieve self-, peer- en expertfeedback en de vakdidactische dialoog een belangrijke rol. Dat levert beroepsproducten op voor in het portfolio, die summatief beoordeeld worden door twee examinatoren. De kennistoetsen in de propedeusefase hebben een omvang van 5 EC en worden gecombineerd

met Scheikunde. In de hoofdfase verloopt de toetsing in blokken van 5 of 10 EC. Een toetsmatrijs wordt gemaakt op basis van de leerdoelen en bij de constructie van een toets wordt het vierogen principe toegepast. De leeruitkomst 'vmbo-T examen' moet uitmuntend gemaakt worden zoals aan het einde van de propedeutische fase mag worden verwacht. Studenten kijken deze toets gezamenlijk na met het correctievoorschrift. Op deze manier krijgen alle studenten inzicht in waar ze op dat moment staan en hoe ze een volgende stap kunnen maken qua beheersing van de vakinhoud. Ook professionaliseren studenten zich op deze manier op het vlak van inzicht in het eindexamen en de correctie daarvan. Practica worden afgesloten met een practicumportfolio.

Het vakinhoudelijke niveau van studenten wordt vooral door de LKT Scheikunde geborgd en is daardoor extern gevalideerd. De laatste paar afnames is gebleken dat het slagingspercentage in vergelijking met andere tweedegraads scheikunde opleidingen laag is. Dit heeft de opleiding onderzocht, bijvoorbeeld door de beschikbare tijd voor vaklessen landelijk te inventariseren. Daaruit is gebleken dat in de propedeuse een grote natuurkundige basis aangebracht wordt, omdat meer dan 90% van de studenten in avo en vmbo Science of nask1 en nask 2 geeft. Om dit te verbeteren start de opleiding daarom met het intensiveren van de vakinhoudelijke werkcolleges in jaar 1 en het eerste semester van jaar 2. In de propedeuse wordt de lat hoger gelegd zodat er een betere selectie van studenten gemaakt kan worden, en het studenten aanzet tot beter studeren. Verder wil de opleiding de vakinhoud nog beter langs de kennisbasis houden, bijvoorbeeld door 'chemische technologie' te beperken, ten gunste van 'analytische chemie'. De opleiding heeft hierbij de PDCA-cyclus toegepast, die heeft geleid tot een plan om de LKT-resultaten te verbeteren volgens DBE-cyclus. Aandachtspunt van de opleiding is dat de leerdoelen overzichtelijker en explicieter geformuleerd kunnen worden. Dit wordt in het komende schooljaar opgepakt.

Voor schriftelijke toetsing van de lerarenopleiding Wiskunde is in samenwerking met de examencommissie een toetsprotocol opgesteld. Dit protocol is na het eerste online toetsmoment in april 2020 geëvalueerd en daar waar nodig aangepast. De lerarenopleiding Wiskunde organiseert toetsing zo dat schriftelijke toetsen op een bepaald aantal momenten volgens het leerplanschema gedaan kunnen worden. Om de kwaliteit van deze toetsen te kunnen borgen wordt gebruikgemaakt van een toetsmatrijs en het vierogenprincipe. Rubrics worden ontworpen aan de hand van het vierogenprincipe. Mondelinge toetsen kunnen op een bepaald aantal momenten volgens het leerplanschema afgelegd worden. Bij mondelinge toetsen zijn altijd twee examinatoren aanwezig.

Binnen de landelijke peerreview wiskunde wordt in samenwerking met andere hogescholen (van Groep Noord) elk jaar de toetskwaliteit van enkele subdomeinen geborgd door de toetsing / opdrachten van deze domeinen aan de hand van een beoordelingskader te voorzien van feedback. De toetsing van NHL Stenden over de subdomeinen die tot op heden geborgd zijn binnen de pilot peerreview, zijn allemaal als passend bij de indicatoren van de kennisbasis gekenmerkt.

Onderbouwing cluster Gamma I

De toetsen van de opleidingen zijn qua inhoud, opzet en uitvoering van een goed niveau. Het panel ondersteunt de keuze om in de propedeuse de vakkennis volgens de taxonomie van Bloom te toetsen op het niveau van 'onthouden' en 'begrijpen'. Daarna wordt aanvullend het toepassen van kennis getoetst tot aan de landelijke kennistoets. De gehanteerde toetsvormen sluit goed aan

op datgene wat wordt getoetst en er is bij alle opleidingen van het cluster sprake van een goede variatie in toetsvorm.

In aanvulling op het voorgaande is het panel gedurende het visitatiebezoek ervan overtuigd geraakt dat de single point rubric goed aansluit bij het werken met leeruitkomsten. Het panel heeft gemerkt dat door alleen in de rubric het oordeel 'voldoende' toe te lichten de studenten worden uitgenodigd om zelf na te bedenken wat passend zou zijn bij het oordeel 'goed' of 'uitstekend'. Het panel vindt dit positief omdat zo studenten meer nadenken over criteria en studenten minder automatisch toewerken naar wat is aangegeven bij de beoordelingen 'goed' of 'uitstekend'. Bovendien is het panel van mening dat de single point rubric de studenten goed ondersteunt bij het geven van feedback aan elkaar. De voltijdse studenten geven aan dat ze de single point rubric goed kunnen hanteren als richtpunt voor hun leerproces. De deeltijdstudenten gebruiken vooral de leeruitkomsten als richtpunt voor hun leerproces. Het panel vindt dit passend voor de studenten van beide opleidingsvarianten. Het panel waardeert de feedbackcultuur die onder studenten is ontwikkeld en moedigt de opleidingen aan om deze peerfeedback meer zichtbaar te maken in het onderwijs en bij de afrondende beoordelingen.

Onderbouwing cluster Gamma II

Het panel constateert dat de opleidingen een gedegen mix aan toetsvormen bieden. De opleidingen volgen het toetsbeleid van TLO in de varianten en leerroutes. Er worden toetsvormen gebruikt die passend zijn bij de aan te tonen kennis of vaardigheden. Zo moeten Omgangskundestudenten een spel ontwikkelen bij een communicatieonderdeel en worden GW-studenten beoordeeld tijdens practica. Studenten vertellen het panel dat als zij opdrachten krijgen, die voornamelijk in schriftelijk vorm en/of in portfolio's met reflecties moeten worden uitgewerkt. Zij zouden hier wel vaker alternatieve vormen zoals (les)opnames of vlogs voor willen inzetten. Docenten geven aan dat studenten behoudend zijn bij de eigen invulling van de wijze van toetsing (dt) en de eigen inbreng in portfolio's (vt). De opleidingen gaan onderzoeken hoe ze studenten aan kunnen zetten tot eigen initiatief, waarbij studenten die dat lastig vinden toch ondersteund worden. Het panel moedigt dit aan.

Deeltijdstudenten kunnen eerdere (leer)ervaring laten valideren om (delen van) leeruitkomsten aan te tonen door het laten beoordelen van bewijs met een reflectie door de examinatoren en dit te laten goedkeuren door de examencommissie. Dit gebeurt bij beide opleidingen in de praktijk per module en wordt door studenten en docenten als administratief omslachtig ervaren. De opleidingen zijn voornemens de informatie voor de studenten bij de start van de opleiding te intensifiëren en uitgebreid met studenten en de studiecoach vooraf in kaart te brengen welke maatwerkvalidaties en routes mogelijk zijn. Het panel moedigt dit ten eerste aan en adviseert te onderzoeken of het mogelijk is de validaties in één keer aan te vragen of om het administratieve proces hierom heen te vereenvoudigen.

De opleidingen GW en Omgangskunde zetten formatieve, tussentijdse evaluatie actief in. Tussenwerken van studenten worden voorzien van uitgebreide adviezen en toelichtingen, volgens de studenten. Een mooi voorbeeld van peerassessment is volgens het panel de beoordeling van het portfolio Vakdidactiek: deze vindt plaats met paarsgewijze peerfeedback. Drie studenten beoordelen en bespreken paarsgewijs de twee portfolio's van de andere studenten in aanwezigheid van de eerste examinator. Door het vergelijken van de portfolio's krijgen studenten meer inzicht in kwaliteit dan wanneer zij alleen een rubric zouden gebruiken bij

één portfolio. De gegeven peerfeedback nemen de eerste en tweede examiner mee in hun eigen beoordeling. Studenten vertellen het panel dat peerassessment ook ongevraagd in de leergroepen wordt toegepast.

Het panel concludeert dat de toetsing bij beide opleidingen valide en betrouwbaar wordt uitgevoerd. De opleidingen hanteren duidelijke (single point) rubrics bij de beoordelingen. Deze zijn voorafgaand aan het onderwijs en de toetsing bekend bij studenten en sluiten goed aan op leeruitkomsten van de onderdelen. Het panel ziet dat de docenten uit het team aan de hand van de handreiking van de curriculumcommissie met elkaar in gesprek zijn over de rubrics en de te geven en gegeven beoordelingen. Bij de kalibratie gaat het niet alleen om afstemming van de te geven beoordeling maar ook om normbevinding: wat zijn de eisen die examinatoren aan studenten stellen om een voldoende of een goed te geven. Uit gesprekken met studenten en docenten blijkt het panel dat men nog aan het verkennen is wat de prestatie-indicatoren zijn bij het aantonen van leeruitkomsten in de opleidingen. Aan welke eisen moeten de (eind)producten van een leeruitkomst minimaal voldoen en wanneer is een studentwerk goed of zelfs uitstekend? Het panel moedigt de opleidingen aan om gezamenlijk als docenten en studenten te werken aan 'feedbackgeletterdheid'. Dit omvat in de ogen van het panel aan de ene kant eerst het vormen van een gemeenschappelijk beeld van de prestatie-indicatoren en eisen die ten grondslag liggen aan een te geven beoordeling van een studentenproduct. Aan de andere kant is het belangrijk om de handreiking van de toetscommissie over de single point rubric opleidingspecifiek uit te werken en zo te komen tot een gemeenschappelijk gedragen visie en taal ten aanzien van de wijze waarop feedback gegeven wordt. Dit omvat tevens het opstellen van eisen aan de kwaliteit van de feedback die gegeven wordt.

Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Conclusie

De lerarenopleidingen **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard.

Het panel is positief over het aantonen van de gerealiseerde leerresultaten. Door de opzet en inrichting van de afstudeerfase worden de beoogde leerresultaten goed aangetoond.

Bovendien biedt de afstudeerfase voldoende mogelijkheden voor studenten om een onderzoekende houding aan te tonen. In de bestudeerde eindwerken is dat goed terug te zien.

De betrokkenheid van het lectoraat en het werkveld bij het afstuderen vindt het panel uitstekend.

De lerarenopleidingen zijn en blijven goed op de hoogte van het functioneren van afgestudeerde studenten via verschillende contacten met het beroepenveld. Uit gesprekken met

afgestudeerden, werkveldvertegenwoordigers en bijna afgestudeerden blijkt dat studenten zich startbekwaam voelen bij de overgang naar het werkveld. Uit een recente alumni-enquête blijkt

wel dat er meer aandacht besteed zou mogen worden aan het voorkomen van burn-out en vroege uitval, wat ook in gesprekken met alumni bevestigd werd.

Onderbouwing

Het panel constateert dat alle lerarenopleidingen de beoogde leerresultaten realiseren. Er is een duidelijke, herkenbare afstudeerfase met een goed onderbouwd en passend afstudeerprogramma, dat gelijk is voor alle studenten. Het levert eindwerken op die voldoen aan de beoogde leerresultaten.

Zoals bij Standaard 1 is beschreven, is het eindniveau van de lerarenopleidingen gebaseerd op de wettelijke bekwaamheidseisen voor de leraar vo en docent in het beroepsonderwijs in combinatie met de generieke en de vakspecifieke kennisbases. Het eindniveau moet ook voldoen aan het algemene bachelorniveau (de Dublindescriptoren). De afstudeerfase bestaat uit drie leeruitkomsten. Deze zijn met vertegenwoordigers uit het werkveld tot stand gekomen.

De afstudeerfase maakt in zijn geheel deel uit van de afstudeerrichting algemeen vormend onderwijs (avo) of (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs (v)mbo. De praktijkplek of werkplek voor het aantonen van handelingsbekwaamheid is doorslaggevend voor de afstudeerrichting.

De afstudeerfase bestaat uit drie leeruitkomsten: Handelingsbekwaam (HB), Didactisch Ontwerp (DO) en Professioneel Profiel (PP). Twee daarvan (HB en DO) zijn aangewezen als eindwerk.

De eerste is de beoordeling van 'handelingsbekwaam leraar in de gekozen afstudeerrichting avo/(v)mbo', dat wordt getoetst door een portfolio en gesprek. Hierin wordt het beroepshandelen in de actuele dagelijkse praktijk beoordeeld, aan de hand van de wettelijk vastgelegde bekwaamheidseisen. Alle bekwaamheidsdomeinen komen hier in geïntegreerde, toegepaste vorm aan bod. Het panel vindt dit een passende vorm van toetsing. Bij de beoordeling of de handelingsbekwaamheid van de student het gewenste eindniveau heeft, zijn zowel opleiders uit het instituut als collega's uit de opleidingsscholen betrokken. Het tweede eindwerk is het 'Afstudeeronderzoek: didactisch ontwerp als leraar in het avo/(v)mbo', gericht op het onderzoekend vermogen van de student op hbo-niveau. Het lectoraat Vitale Vakdidactiek speelt een belangrijke rol bij de ondersteuning en monitoring van dit ontwerponderzoek. De derde leeruitkomst in de afstudeerfase, het 'Professioneel profiel' is bij de start van het landelijk

experiment leeruitkomsten aanvankelijk als eindwerk aangewezen. Deze leeruitkomst is gericht op professionele ontwikkeling en daarmee gefocust op lerend vermogen. Vooral door middel van reflectie en professionele dialoog laat de student zien hoe hij zelf zijn professionele ontwikkeling stuurt. Omdat deze leeruitkomst in de afstudeerfase zich richt op de professionele identiteit van de afstudeerkandidaat en dus een persoonlijke vorm en inhoud kan hebben en daardoor lastig te beoordelen is, is door de lerarenopleidingen van NHL Stenden besloten om deze niet meer als eindwerk aan te duiden. Het panel vindt dit een logische en goed beargumenteerde keuze.

Handelingsbekwaam leraar avo/(v)mbo

De leeruitkomst van Handelingsbekwaam (HB) leraar algemeen vormend onderwijs of beroepsonderwijs (avo/bo) staat voor 30 EC's. In deze leeruitkomst wordt het handelen op vakinhoudelijk, vakdidactisch en op pedagogisch gebied geïntegreerd aangetoond, binnen het betreffende vakgebied en de gekozen afstudeerrichting. De lerarenopleidingen maken binnen die laatste richting nog een onderscheid tussen bo-vmbo en bo-mbo: in de aanloop naar de afstudeerrichtingen bleek het werkveld de accenten verschillend genoeg te vinden om ze toch apart te benoemen. Hoewel op het diploma alleen 'algemeen vormend onderwijs' en 'beroepsonderwijs' worden genoemd als afstudeerrichting conform de landelijke afspraken, kan via de resultatenlijst van de student zichtbaar worden of het accent meer op het vmbo of op het mbo gericht was. De modulehandleiding wordt elk jaar besproken met het werkveld, met de schoolopleiders (bijvoorbeeld in de Allardsoogbijeekkomsten) en als er belangrijke aanpassingen zijn, met de veldadviesraad, en desgewenst bijgesteld. Ook de opmerkingen vanuit evaluaties onder studenten en onder docenten worden daarin meegenomen. Sinds vorig jaar behoort onder andere het toezicht op dit proces en de aanpassingen tot de taken van de curriculumcommissie. De examencommissie wordt jaarlijks betrokken bij bijstelling van beoordelingsrubrics. De beoordeling van de handelingsbekwaamheid van studenten in de afstudeerfase gebeurt aan de hand van een beoordelingsrubric die er voor alle tweedegraads lerarenopleidingen hetzelfde uitziet. De examinatoren van de afstudeerfase nemen deel aan kalibreersessies in verschillende fasen van het afstuderen: tussentijds om af te stemmen en elkaar cases voor te kunnen leggen, en afsluitend voor de eenheid in de toepassing van de beoordelingscriteria. Elke student wordt beoordeeld door twee examinatoren waarvan er altijd minimaal één onafhankelijk is. Werkveldcollega's worden nadrukkelijk betrokken bij de beoordeling. Enerzijds gebeurt dat door de grote waarde die de eindevaluatie van de werkplekbegeleider in de beoordeling heeft. Anderzijds gebeurt dat door waar mogelijk schoolopleiders als tweede examiner in te zetten; dit kan als zij een training hebben gevolgd en hun rol als examiner door de examencommissie bekrachtigd is. Bovendien zijn de schoolopleiders betrokken bij kalibratiesessies.

Didactisch ontwerp leraar avo/(v)mbo

Uit de vorige reguliere visitatie kwam naar voren dat er nog extra geïnvesteerd mocht worden in het afstudeeronderzoek en dat de (vak)didactiek in de afstudeerfase duidelijker naar voren mocht komen. Dit hebben de lerarenopleidingen gecombineerd aangepakt door de introductie van het Didactisch Ontwerponderzoek. Het Didactisch ontwerp (DO) is het afstudeeronderzoek waarmee de student aantoont over het gewenste niveau van onderzoekend vermogen te beschikken. De keuze voor Didactisch Ontwerp als invulling van het afstudeeronderzoek vindt het panel goed passend bij het door de lerarenopleidingen gekozen accent op (vak)didactiek. Het lectoraat en de kenniskring vormen daarbij een belangrijke ondersteuning. Ook het practoraat van het Frieslandcollege en het didactoraat van de Groninger Opleidingsschool zijn actief betrokken bij het didactisch ontwerponderzoek. De kenniskring heeft afgelopen jaar onder andere een set van

gesprekskaarten ontwikkeld rondom het begrip onderzoekend vermogen. Bij het Didactisch Ontwerp is sprake van een systematisch praktijkonderzoek, dat per definitie aansluit op een actuele praktijkvraag en dat een duidelijke methodische onderzoeksacyclus bevat die leidt tot een leerinterventie. Er is voor dit eindwerk een aparte handleiding en er is ook sprake van een systematische ondersteuning vanuit de onderzoeksbegeleiders, mede vanuit het lectoraat. Sommige opleidingen stimuleren om het onderzoek volgens de methodiek van Lesson Study in te vullen (deze methodiek wordt soms ook eerder in de opleiding al gebruikt). De wetenschappelijk onderbouwde methodiek van Lesson Study blijkt tot nu toe een gewilde en effectieve aanpak, die ook aansluit bij de opkomst van professionele leergemeenschappen in scholen waar de afstudeerders terechtkomen. Er is binnen de teams en met de scholen discussie gevoerd over de vraag of het altijd een specifiek vakdidactisch onderwerp moet zijn of dat een algemeen didactisch onderwerp ook mogelijk is. Aangezien vakdidactiek een hoofdfasemodule is voor de deeltijdstudenten en voltijders in hun derde jaar een lesbezoek krijgen van een vakdidacticus, is de keuze vrijgelaten. Een student kiest nu op grond van eigen interesse, in combinatie met de wensen en mogelijkheden op de stageplek of werkplek voor een onderwerp dat binnen zijn afstudeerrichting past. Net als bij het eindwerk Handelingsbekwaam worden ten aanzien van het didactisch ontwerponderzoek regelmatig kalibreersessies op team/clusterniveau gehouden. Bij het afstudeeronderzoek is de onderzoeksbegeleider tegelijk de tweede examinerator, omdat die de student ook tussentijds feedback geeft en bijstuurt. De onderzoeksbegeleider is in principe afkomstig uit het eigen vakgebied. Binnen de lerarenopleidingen wordt ook continu op dit punt afgestemd. Op grond van evaluaties wordt de beoordelingsrubric (single point rubric) van Didactisch Ontwerp jaarlijks opnieuw vastgesteld en geaccordeerd door de examencommissie.

Functioneren afgestudeerden

De lerarenopleidingen sluiten goed aan op het beroepenveld. Uit gesprekken met afgestudeerden, werkveldvertegenwoordigers en bijna afgestudeerden blijkt dat studenten zich startbekwaam voelen bij de overgang naar het werkveld. Het panel heeft gezien dat alumni van de opleidingen al stappen hebben gezet op hun werkplek. Zij hebben snel een baan op een voor hun opleiding relevante plek en pakken daar passende taken op.

Het panel constateert dat de lerarenopleidingen goed monitoren hoe afgestudeerden functioneren in het werkveld en adequaat reageren op signalen vanuit het werkveld. Dit is mogelijk omdat een groot deel van de alumni in de regio blijft werken en de lerarenopleidingen hen dus in allerlei (vak)didactische netwerken, bij stagecoaching en in andere verbanden van het samen opleiden weer tegenkomen. Alumni zijn regelmatig werkzaam op een opleidingsschool. Vanuit het werkveld, Allardsoogbijeenkomsten en overleggen met de opleidingsscholen, krijgen de lerarenopleidingen positieve signalen over het gerealiseerde eindniveau. Het panel onderschrijft dat studenten voldoende zijn toegerust met de benodigde vakkennis en pedagogische en didactische vaardigheden. Uit een recente enquête onder alumni blijkt dat er behoefte is aan meer kennis en vaardigheden over passend onderwijs. Dat hebben de lerarenopleidingen direct opgepakt door passend onderwijs deels in het reguliere programma te verwerken en binnen een speciale minor. Ook blijkt uit alumni-enquête dat er meer aandacht besteed zou kunnen worden aan het voorkomen van burn-out en vroege uitval, wat ook in gesprekken met alumni bevestigd werd. Ook zou de voorbereiding op het deel van het werk buiten het directe lesgeven zelf beter kunnen. Dat doen de lerarenopleidingen de laatste jaren al door steeds meer aandacht te besteden aan weerbaarheid, bijvoorbeeld in de training 'Stevig

voor de klas' en in de recente uitwerking van de leeruitkomst 'Professioneel Profiel' in de afstudeerfase (voor voltijd en deeltijd). Het panel moedigt deze ontwikkeling ten zeerste aan.

Update flexibele deeltijdvarianten

Naar aanleiding van de aanbeveling van het panel na de visitatie in 2020, om het voornemen van de opleidingen uit het cluster Bèta uit te voeren om (ter borging van het individuele bachelorniveau) bij groepsproducten aanvullend iedereen individueel te interviewen, heeft het cluster Bèta een alternatieve oplossing gekozen. In samenspraak met het lectoraat is de handleiding van het eindwerk Didactisch Ontwerp hierop aangepast, alsmede de criteria in de rubric. Deze handleiding wordt nu TLO-breed ingezet.

Opleidingsspecifieke onderbouwing

Onderbouwing cluster Talen

Het panel heeft van alle opleidingen talen acht afstudeerdossiers bestudeerd, bestaande uit de eindwerken HB en DO en de beoordelingen hiervan.

Het panel is ervan overtuigd dat het beoogde eindniveau wordt behaald door de studenten van de lerarenopleidingen Duits, Engels, Frans, Fries en Nederlands. Het afstudeerprogramma staat stevig en sluit naadloos aan op de voorafgaande fases van de studie. Het panel prijst het gegeven dat bij werkplekleren 4 de vakdidacticus altijd langskomt. Studenten laten zien onderzoeksvaardig te zijn: de onderzoeksvaardigheden die bij DO vereist worden, worden al geoefend bij de ateliers in jaar 1, 2 en 3. Ook tonen studenten creativiteit. Zo heeft het panel bij Didactisch Ontwerp mooie producten gezien, zoals een lessenserie naar aanleiding van een onderzoek naar schrijfvaardigheid in het mbo (opleiding Nederlands) dat duidelijk vanuit de studentbehoefte is opgezet. Een DO bij Engels ging over gamification om motivatie via autonomie te stimuleren op het mbo. Een Fries DO leverde een ontwikkeld lesprogramma op waarbij toneel gebruikt werd om leerlingen Fries te laten spreken en zo de spreekdrempel bij niet-Friestalige leerlingen te verlagen.

Het panel waardeert de rol van PP: studenten geven aan dat zij dit een waardevol onderdeel vinden. Door reflectie en uitwisseling creëren ze een onderbouwde visie op wie ze zijn geworden als docent.

Het panel constateert dat er veel sprake is van verslaglegging: DO, HB en PP worden op deze – vaak omvangrijke – wijze aangetoond. Bij PP mag de student weliswaar zelf de vorm kiezen, maar ook daar wordt meestal voor een verslag gekozen. Bij de opleiding Nederlands zag het panel voldoende diepgang in de eindwerken. Wel is het van mening dat de onderwerpskeuze en de scope van sommige onderwerpen wat verbreed mag worden om het meer aan te laten sluiten bij de afstudeerfase. Ook bleef in sommige eindwerken de vakdidactische onderbouwing wat onderbelicht door de focus op onderzoeksmatig handelen.

Het panel moedigt de opleidingen Frans en Duits juist aan oog te houden voor vakdidactische diepgang: de vakdidactische inhoud had in sommige werken sterker aangezet kunnen worden. Het panel adviseert de opleiding Engels de afstudeervorm Lesson Study door te ontwikkelen: hoewel de geselecteerde eindwerken zeker aan het eindniveau voldoen, constateert het panel dat er verschillen waar te nemen zijn in kwaliteit in producten die in de doeltaal zijn gemaakt enerzijds en in het Nederlands anderzijds. Daarbij is niet altijd even inzichtelijk wie welke rol in de begeleiding van Lesson Study heeft. Het panel adviseert tot slot ook in de eindwerken scherp te zijn op de ontvankelijkheidscriteria en aandacht te besteden aan correct taalgebruik, correcte hantering van de APA-normen en juiste weergave van bronnenlijsten.

Het panel stelt met enthousiasme vast dat de studenten van het cluster Talen als kundige, startbekwame leraren de arbeidsmarkt op gaan. Gesprekken met alumni en het werkveld bevestigen dit beeld. Studenten zijn gedegen voorbereid op het gehele tweedegraads gebied en hebben aantoonbaar 'de leraar in henzelf' ontworpen. Het panel ziet deze visie van TLO dan ook overtuigend terug.

Onderbouwing cluster Bèta

Uit de bestudeerde eindwerken 'Didactisch Ontwerp', concludeert het panel dat het beoogde eindniveau voor de onderzoeksvaardigheden en het onderzoekend vermogen worden bereikt. De onderzoeksonderwerpen zijn beroepsgericht en gericht op het verbeteren van de lespraktijk. Het panel merkt op dat de (relatief weinig) studenten die er voor kiezen om via Lesson Study hun DO doen, een algemeen didactisch onderzoek doen in plaats van een vakdidactisch onderzoek. Zowel het Bèta-cluster als het Lectoraat worstelt hiermee en zij zijn dan ook in overleg over mogelijke oplossingen. Daarnaast ziet het panel nog kansen in het verder uitbouwen van het gebruik van (met name) vakdidactische literatuur in de onderbouwing van de onderzoeken. Het panel vindt het positief dat studenten veel vrijheid hebben bij het kiezen van een onderzoeksonderwerp wat direct toepasbaar is binnen de school. Studenten kunnen zo een stage(school)gerelateerd probleem onderzoeken, een vakdidactisch onderwerp dat hen interesseert of een eigen handelingsverlegenheid kiezen.

Het panel heeft 32 eindwerken (bestaande uit: Didactisch Ontwerp en Handelingsbekwaam en de beoordelingen hiervan) bestudeerd, van zowel voltijd-, deeltijd- en kopstudenten Biologie, Natuurkunde, Scheikunde en Wiskunde. Op basis hiervan constateert het panel dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd door de studenten van de lerarenopleidingen Biologie, Natuurkunde, Scheikunde en Wiskunde en dat de opleidingen startbekwame leraren afleveren. Zo heeft het panel mooie onderzoeken gezien over bijvoorbeeld de effectiviteit van practica (Biologie), didactische verbeteringen van de practicumles (Natuurkunde), de toepassing van hybride klassen in de scheikundelessen (Scheikunde) en een onderzoek naar het stimuleren van kritisch denken door leerlingen binnen het wiskundig onderwijs in de onderbouw (Wiskunde). Voorbeelden van andere onderzoeksonderwerpen die het panel gezien heeft, zijn: leerprocessen bevorderen door formatief te handelen in biologielessen (Biologie), een Lesson Study naar het effectief bespreken van summatieve toetsen (Natuurkunde), online lessen met behulp van activerende werkvormen (Scheikunde) en effectieve feedback op wiskunde lesdoelen (Wiskunde).

Onderbouwing cluster Gamma I

Van de afgestudeerde studenten van de afgelopen twee jaar zijn per opleiding van het cluster Gamma I acht afstudeerdossiers geselecteerd. De afstudeerdossiers bestaan uit de eindwerken HB en DO en de beoordelingen hiervan. Bij deze selectie is rekening gehouden met de verhouding tussen ingeschreven voltijdse en deeltijdstudenten en met een evenredige onderverdeling van de afstudeerrichtingen avo/bo.

Uit de afstudeerdossiers blijkt dat de beoogde leerresultaten bij de opleidingen Aardrijkskunde, Economie, Geschiedenis en Maatschappijleer in alle opleidingsvarianten worden gerealiseerd. Het leeruitkomsten Handelingsbekwaam en Didactisch Ontwerp geven een goed beeld van het

gerealiseerde eindniveau. Het panel ondersteunt de beslissing om de leeruitkomst Professioneel Profiel geen onderdeel te laten zijn van het eindwerk. Het panel merkt na het gesprek met alumni op dat de vakdidactische bekwaamheden voor een belangrijk deel worden aangetoond in de leeruitkomst Professioneel Profiel. In deze leeruitkomst laten studenten zien hoe ze hun professionele ontwikkeling sturen, wat aan de orde is en wat er nodig is voor de verdere ontwikkeling. Vaak heeft deze ontwikkeling betrekking op de vakdidactische bekwaamheden van de afstudeerkandidaat.

Het panel merkt op dat bij Aardrijkskunde de vraagstukken van het Didactisch Ontwerp meer algemeen didactisch van aard zijn. Dat geldt ook voor de literatuur die door de studenten wordt gebruikt. Het panel adviseert de opleiding om duidelijke vakdidactische criteria te hanteren voor het te onderzoeken vraagstuk en het gebruik van vakdidactische literatuur te stimuleren. Het panel is positief over de manier waarop het didactisch ontwerp is uitgewerkt. De meeste onderzoeken starten vanuit een door de student in de onderwijspraktijk ervaren probleem. De gekozen interventies zijn passend bij het probleem en de onderzoeksvragen worden naar behoren beantwoord. Het panel ziet ontwikkelmogelijkheden van de onderzochte interventies. Wat het panel betreft mogen de studenten zich meer richten op opleidings specifieke vakdidactische vraagstukken waarvoor een passende, op een zorgvuldige analyse en relevante theorie gebaseerde interventie kan worden gezocht.

Het panel heeft bij de opleiding Economie geen aanvullende opmerkingen over de gerealiseerde leerresultaten. Het panel merkt op, zoals bij standaard 3 is aangegeven, dat bij de beoordeling van het Didactisch Ontwerp de onderbouwing van een voldoende door de single point rubric minder goed is te herkennen. Uit de gevoerde gesprekken met examinatoren en studenten blijkt dat er mondelinge feedback wordt gegeven, dat mag meer zichtbaar zijn in de beoordelingen van het Didactisch Ontwerp. Bij de leeruitkomst Handelingsbekwaam is de beoordeling van het gerealiseerde niveau duidelijk herkenbaar in de toelichting op de beoordelingen.

Het Didactisch Ontwerp bij Maatschappijleer laat duidelijk zien dat studenten beschikken over het beoogde onderzoekend vermogen. Zowel in het Didactisch Ontwerp als in het dossier Handelingsbekwaam wordt uitgebreid gedocumenteerd en gerapporteerd. Dat maakt het lastig om het gerealiseerde vakdidactische eindniveau te bepalen. Daarbij zijn in de rubrics van beide leeruitkomsten de vakdidactische componenten minder duidelijk te herkennen. Het panel merkt op dat de instructies voor het afstuderen vooral operationeel zijn ingestoken. Een meer inhoudelijke instructie zou een waardevolle toevoeging kunnen geven aan de vakinhoudelijke en vakdidactische elementen van de afstudeerfase.

Het gerealiseerde eindniveau voldoet bij Geschiedenis. Het panel merkt op dat er verschillen zijn tussen de afstudeerdossiers als het gaat om de mate waarin literatuur wordt gebruikt en als het gaat om de onderwerpen van het didactisch onderzoek. Ook bij de opleiding Geschiedenis merkt het panel op dat bij het Didactisch Ontwerp het oordeel 'voldoende' door de ontbrekende of beperkte feedback soms lastig is te herkennen. Uit de gesprekken met deze opleiding blijkt ook dat naast de rubric veel mondelinge toelichting wordt gegeven bij het oordeel voldoende. Bij de leeruitkomst Handelingsbekwaam wordt wel een duidelijk beeld gegeven bij de onderbouwing van de beoordeling.

Onderbouwing cluster Gamma II

Producten van afgestudeerden

Het panel heeft voor de opleiding Gezondheidszorg en Welzijn en voor de opleiding Omgangskunde in totaal van zestien studenten de afstudeerdossiers uit een steekproef van de twee voorgaande studiejaren beoordeeld. Deze dossiers omvatten het Didactisch Ontwerp, het portfolio Handelingsbekwaam en de beoordelingen van beide onderdelen.

Het panel concludeert dat alle afstudeerdossiers het beoogde eindniveau en de beoogde leeruitkomsten overtuigend aantonen. De onderwerpen in het Didactisch Ontwerponderzoek en in de bewijzen van het portfolio Handelingsbekwaam zijn passend voor de opleidingen en het beroepenveld van GZW en Omgangskunde. De relevante beroepscontext komt goed naar voren, al had het verschil tussen de afstudeerrichting vmbo en mbo sterker aangezet kunnen worden. Studenten kiezen in het afstuderen duidelijk onderwerpen die hen interesseren en bij hen passen en brengen een mooie diepgang aan bij het uitwerken van de vraagstukken. Het onderzoekend vermogen en de bekwaamheden als leraar worden overtuigend aangetoond. Daarnaast laten de studenten zien dat ze kennis en vaardigheden die ze opdoen in de lessen en ateliers direct toepassen in de producten en leerinterventies die zij opstellen op eindniveau. De portfolio's met bewijsstukken voor Handelingsbekwaam zijn omvangrijk met en omvatten tevens videofragmenten van lessen en de tussentijdse- en eindbeoordelingen van de werkplekbegeleiders van de opleidingsschool en de opleiding.

Van de opleiding Gezondheidszorg en Welzijn zijn op basis van de verhouding van de afgestudeerden de afgelopen twee jaar acht afstudeerdossiers beoordeeld, vijf deeltijdstudenten en drie voltijdstudenten. Voorbeelden van didactisch ontwerpen die het panel goed passend vindt voor de opleiding zijn 'Betekenisvolle lessen verpleegtechnisch handelen in de VP-klas' (dt) en 'Een ontwerponderzoek over het betekenisvol maken van huishoudelijke verzorging (koken) voor het volwassenonderwijs, opleiding Maatschappelijke zorg (ROC)' (vt). De didactische opzetten zijn zondermeer direct toepasbaar voor leraren GW in hun beroepsuitoefening. De portfolio's Handelingsbekwaam laten met bewijsmateriaal zien dat de studenten voldoen aan de wettelijke bekwaamheidseisen.

Voor de opleiding Omgangskunde zijn op basis van de verhouding van de afgestudeerden de afgelopen twee jaar acht afstudeerdossiers beoordeeld, vijf deeltijdstudenten en drie voltijd-kopstudenten. Voorbeelden van didactische ontwerpen die passen bij het beroep van de leraar Omgangskunde zijn 'Een onderzoek naar hoe 360 graden feedback zelfsturing van een student kan vergroten (voor loopbaancoaches)' (vt kop) en een lessenserie 'Vergroten kennis middelengebruik in het MBO' (dt). Deze ontwerpen zijn bruikbaar voor leraren Omgangskunde in hun veelvoorkomende rol als loopbaancoach en hun lessen in de diverse sectoren van het mbo.

De beoordeling van de afstudeeronderdelen worden voor beide opleidingen correct en administratief nauwkeurig ingevuld. Ze zijn daarom navolgbaar. Wel valt het panel op dat er verschillen zitten in de feedback en de onderbouwing van de beoordelingen die studenten ontvangen. Sommige examinatoren zetten alleen kruisjes in de (single pont) rubric en sommige examinatoren geven mooie en duidelijk verwoorde toelichting op de beoordeling en benoemen feed-up voor de komende jaren als leraar.

Eindoordeel over de opleiding

B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Biologie
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Duits
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Economie
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Engels
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Frans
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Fries
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Gezondheidszorg en Welzijn
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Natuurkunde
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Nederlands
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Omgangskunde
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Scheikunde
B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Wiskunde

<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoet
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoet
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Voldoet
<i>Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Voldoet

De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO. Op basis hiervan beoordeelt het visitatiepanel de kwaliteit van de bestaande tweedegraads lerarenopleidingen, hierboven vermeld, van NHL Stenden Hogeschool als **positief**.

Aanbevelingen

Het panel heeft geen aanbevelingen.

Deel III

Bijlagen

1. Bezoekprogramma

14 december 2021 met kernpanel

Begintijd	Eindtijd	Activiteit
9.00 uur	9.30 uur	Ontvangst en voorbereidingstijd kernpanel
9.30 uur	9.45 uur	Welkom door de academiedirecteur en studenten (studenten vertonen filmpje)
9.45 uur	10.45 uur	Gesprek met academiedirecteur, teamleiders en lectoren
10.45 uur	11.00 uur	Pauze
11.00 uur	11.45 uur	Gesprek met curriculumcommissie
11.45 uur	13.45 uur	Bestudering documenten en lunch
13.45 uur	14.45 uur	Gesprek met afgevaardigden examencommissie en toetscommissie
14.45 uur	15.00 uur	Pauze
15.00 uur	16.00 uur	Gesprek met projectleiders opleidingsscholen en vertegenwoordiging Veldadviesraad
16.00 uur	16.15 uur	Pauze
16.15 uur	17.15 uur	In gesprek met het InnovationLab over digitale geletterdheid, e-didactiek en internationalisering
17.15 uur	Ontvangst vakdeskundigen en documentinzage	

15 december 2021 met kernpanel en alle vakadviseurs

Begintijd	Eindtijd	Activiteit
8.30 uur	8.45 uur	Toelichting op het TLO leerplan voor kernpanel en vakdeskundigen
8.45 uur	9.15 uur	Rondleiding door studenten
9.15 uur	11.15 uur	In gesprek met de opleidingen
11.15 uur	12.30 uur	Bestudering materialen (inclusief lunch)
12.30 uur	13.30 uur	Markt generieke modules: OOB, Pedagogiek, Minoren (in apart lokaal) HB, DO, PP en Lectoraat
13.30 uur	13.45 uur	Pauze
13.45 uur	14.30 uur	In gesprek met werkveldbegeleiders en alumni
14.30 uur	14.45 uur	Pauze
14.45 uur	15.45 uur	In gesprek met studenten
15.45 uur	16.00 uur	Pauze
16.00 uur	17.00 uur	In gesprek met docenten
17.00 uur	18.30 uur	Overleg kernpanel en vakdeskundigen en ruimte voor extra gesprekken
18.30 uur	Terugkoppeling en afsluiting	B1-plein locatie(s)

2. Bestudeerde documenten

Kader NVAO	ZER	Informatie	Document
ALG	-	Programma en informatie locatiebezoek	Programma en informatieboekje visitatie B Lerarenopleidingen 14 en 15 december 2021
ALG	-	Documenten t.b.v. visitatietraject	Overzicht documenten visitatie B Lerarenopleidingen 2021
ALG	-	Ontwikkelingen	Startpresentatie voor het panel 2021
ALG	hoofdstuk 1	Preambule reflectie	Preambule Zelfevaluatie B Lerarenopleidingen 2021
ALG	hoofdstuk 1	Reflectie	Zelfevaluatierapport B Lerarenopleidingen deeltijd experiment leeruitkomsten 2019
ALG	hoofdstuk 1	Reflectie	Zelfevaluatierapport B Lerarenopleidingen voltijd en deeltijd 2021
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Beoordeling vorige visitatie voltijd en deeltijd	Visitatierapport B Lerarenopleidingen voltijd en deeltijd 2016
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Beoordeling vorige visitatie deeltijd flex	Visitatierapport B Lerarenopleidingen deeltijd experiment leeruitkomsten 2020
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Regionale alliantie	Startnotitie Noordelijke Educatieve Alliantie 2021
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Missie, visie en waarden instelling	Strategisch Instellingsplan 2019-2024
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Onderwijsconcept DBE instelling	Strategisch Onderwijsbeleid 2019-2024
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Onderzoekconcept instelling	Strategisch Onderzoeksbeleid 2019-2024
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Internationaliserings beleid instelling	Internationaliseringsbeleid 2019-2024 2.0
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Organisatie en inrichting academie	De Academie vo & mbo in het kort 2021
SITUATIE ANALYSE	hoofdstuk 2	Versterking blended learning	Besteding extra middelen 2021-2022
ST 1	hoofdstuk 3	Bestuursakkoord Flexibilisering	Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen 2020
ST 1	hoofdstuk 3	Eindkwalificaties	Landelijke bekwaamheidseisen voor leraren 2017
ST 1	hoofdstuk 3	Eindkwalificaties	Generieke kennisbasis B Lerarenopleidingen 2017
ST 1	hoofdstuk 3	Eindkwalificaties	Vakkennisbasis per opleiding 2017
ST 1	hoofdstuk 3	Uitwerking leeruitkomsten	Leeruitkomsten binnen leerlijnen B Lerarenopleidingen voltijd 2021-2022
ST 1	hoofdstuk 3	Vertaling Dublin Descriptoren	Overzicht Dublin Descriptoren binnen afstudeerfase B Lerarenopleidingen 2021
ST 1	hoofdstuk 3	Inrichting afstudeerrichtingen	Ontwikkeling afstudeerrichtingen B Lerarenopleidingen 2018
ST 2	hoofdstuk 4	Uitwerking minoren	Minorenbeleid B Lerarenopleidingen 2021
ST 2	hoofdstuk 4	Kwaliteit docententeam	Overzicht personeel B Lerarenopleidingen 2021
ST 2	hoofdstuk 4	Uitwerking KOP werkpleklers	Richtlijnen werkpleklers B Lerarenopleidingen KOP 2021-2022
ST 2	hoofdstuk 4	Uitwerking onderwijsconcept DBE	Beleid DBE-leerplan B Lerarenopleidingen voltijd 2019

ST 2	hoofdstuk 4	Beschrijving Onderwijs en Examenregeling	Studentenstatuut / Onderwijs- en examenregeling (OER) per opleiding 2021-2022
ST 2 ST 3	hoofdstuk 4 en 5	Programma van onderwijs en toetsing	Leerplan per opleiding 2021-2022
ST 2	hoofdstuk 4	Programma van onderwijs	Onderwijscatalogus per opleiding 2021 2022
ST 2	hoofdstuk 4	Voorbeelden van onderwijs	Representatieve selectie van onderwijsmateriaal per opleiding
ST 2 ST 3	hoofdstuk 4 en 5	Kwaliteitszorg	Kwaliteitsbeleid 2021
ST 2 ST 3	hoofdstuk 4 en 5	Tevredenheid studenten	NSE 2021
ST 2 ST 4	hoofdstuk 4 en 6	Visie op samen opleiden	Beleidsnotitie Samen opleiden 2021
ST 2 ST 4	hoofdstuk 4 en 6	Veldadviesraad	Verslagen veldadviesraad B Lerarenopleidingen 2019-2021
ST 2 ST 4	hoofdstuk 4 en 6	Opleidingscommissie	Verslagen opleidingscommissies per opleiding 2020-2021
ST 3	hoofdstuk 5	Bevindingen examen commissie/Borging kwaliteit toetsing	Jaarverslag examencommissie B Lerarenopleidingen 2020-2021
ST 3	hoofdstuk 5	Toetskwaliteit	Handreiking examinatoren (beoordelen met single point rubric) B Lerarenopleidingen 2021
ST 3	hoofdstuk 5	Toetskwaliteit	Aanwijzing examinatoren B Lerarenopleidingen 2021
ST 3	hoofdstuk 5	Toetsbeleid	Toetsbeleidsplan B Lerarenopleidingen 2021
ST 3	hoofdstuk 5	Validering	Valideringsgids B Lerarenopleidingen flexibel onderwijs 2021-2022
ST 3	hoofdstuk 5	Programma van toetsing	Toetsplan per opleiding 2021-2022
ST 3	hoofdstuk 5	Matrix kennisbasis	Dekkingsmatrix generieke kennisbasis 2021-2022
ST 3	hoofdstuk 5	Matrix kennisbasis	Dekkingsmatrix kennisbasis per opleiding 2021-2022
ST 3	hoofdstuk 5	Voorbeelden van toetsing	Representatieve selectie van toetsen per opleiding. Ter ondersteuning zijn alle studiehandleidingen van de opleidingen ingezien middels de (online) onderwijscatalogus.
ST 4	hoofdstuk 6	Tevredenheid alumni	Enquête alumni B Lerarenopleidingen 2021
ST 4	hoofdstuk 6	Rubrics	Beoordelingsrubrics afstudeerfase B Lerarenopleidingen 2021-2022
ST 3 ST 4	hoofdstuk 5 en 6	Werkplekieren	Werkplekieren B Lerarenopleidingen 2021-2022
ST 4	hoofdstuk 6	Afstuderen	Afstudeerhandleidingen B Lerarenopleidingen 2019-2020 en 2020-2021
ST 4	hoofdstuk 6	Recente afgestudeerden	Afstudeerlijsten - selectie NQA per opleiding
ST 4	hoofdstuk 6	Gerealiseerde leerresultaten	Acht afstudeerdossiers per opleiding bestaande uit de producten van Didactisch Ontwerp en Handelingsbekwaam, inclusief beoordeling. Hierin zijn per opleiding dossiers van deeltijdstudenten geselecteerd (naar verhouding van studentenaantallen). De dossiers zijn pro rato afkomstig uit de twee meest recente afstudeerlichtingen ,
-	hoofdstuk 8	Schoolopleiders	Professionalisering schoolopleiders als examinator 2019
-	hoofdstuk 8	Externe examinatoren	Eisen aan externe examinatoren 2019-2020

-	hoofdstuk 8	Tevredenheid school en lerarenopleiders	Evaluatie examinatoretraining HB 2020
-	hoofdstuk 8	Tevredenheid studenten	Evaluatie afstudeerstages TLO en ULO 2020-2021
-	hoofdstuk 8	Training voor school en lerarenopleiders	Folder Examinatoretraining opleidingsscholen 2021
-	hoofdstuk 8	Kwaliteitszorg opleidingsscholen	Handboek Kwaliteitsontwikkeling opleidingsscholen 2021
-	hoofdstuk 8	Kwaliteitszorg opleidingsscholen	Stageplaatsingen per opleidingsschool 2020-2021
-	hoofdstuk 8	Kwaliteitszorg opleidingsscholen	Overzicht opleidingsscholen 2021-2022

Specificatie bestudeerde afstudeerdossiers waarbij de varianten en afstudeerrichtingen zijn vertegenwoordigd naar rato van studentenaantallen in de steekproef. Alle studenten hebben een gelijk afstudeerprogramma.

Opleiding	Voltijdse variant	Deeltijdvariant
Duits	3	5
Engels	4	4
Frans	6	2
Fries	4	4
Nederlands	3	5
Biologie	5	3
Natuurkunde	2	6
Scheikunde	4	4
Wiskunde	2	6
Aardrijkskunde	6	2
Economie	4	4
Geschiedenis	6	2
Maatschappijleer	5	3
Gezondheidszorg en Welzijn	3	5
Omgangskunde	3	5

3. Overzicht opleidingscholen

<p>Opleidingschool FC NHL</p> <p>Partners -Friesland College (Leeuwarden, Heerenveen) -NHL Stenden / Academie vo & mbo</p> 	<p>Opleidingschool Friese Poort</p> <p>Partners -Friese Poort (Leeuwarden, Drachten, Sneek, Dokkum, Emmeloord, Urk) NHL Stenden / Academie vo & mbo -Sinds september 2021: C.H. Windesheim</p>
<p>School of Education</p> <p>Partners -OSG Piter Jelles (Leeuwarden e.o., Dokkum, Kollum) - R SG de Borgen (Leek e.o., Roden) -Dr. Nassau College (Assen e.o.) -Stad en Esch (Meppel e.o.) -Rijksuniversiteit Groningen (ULO) -NHL Stenden / Academie vo & mbo</p> 	<p>Friese Opleidingskoalle (FROSK)</p> <p>Partners - Singelland (Drachten e.o.) -RSG Simon Vestdijk (Harlingen, Franeker) - RSG - Magister Alvinus (Sneek) -CSG Bogerman (Sneek e.o.) -CSG Liudger (Drachten) -Rijksuniversiteit Groningen (ULO) -NHL Stenden / Academie vo & mbo</p>
<p>Groninger Opleidingschool</p> <p>Partners - Leon van Gelder (Groningen) -Kamerling Onnes (Groningen) -Simon van Hasselt (Groningen) -Stadslyceum (Groningen) -Werkman VMBO (Groningen) -Montessori Vaklyceum (Groningen) -Montessori Lyceum (Groningen) - Harens Lyceum (Groningen) -Topsport Talentschool (Groningen) - Praedinius Gymnasium (Groningen) -Heyerdahl College (Groningen) -Rijksuniversiteit Groningen (ULO) - Hanze, instituut voor sportstudies (ALO) -NHL Stenden / Academie vo & mbo</p> 	<p>Opleidingschool Ommelanden</p> <p>Partners - Dr. Aletta Jacobs College (Hoogezand) -Stichting voortgezet onderwijs Eemsdelta (Appingedam, Delfzijl, Siddeburen) -Dollard College (Winschoten e.o.) -SG Ubbo Emmius (Stadskanaal e.o.) -Winkler Prins (Veendam) -Rijksuniversiteit Groningen (ULO) -Hanze, instituut voor sportstudies (ALO)</p> <p>-NHL Stenden / Academie vo & mbo</p>